

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבה כ"ט/תש"ל של הממשלה
כ"ח בטבת התש"ל - 6.1.70

נכחו השרים:

- ג. מאיר - יו"ר
- א. אבן (מאמצע סעיף 264)
- י. אלון
- י. אלמוגי
- מ. בגין
- י. בורג
- י. ברזילי
- ח. גבתי
- א.ל. דולצין
- מ. דיין (מסוף סעיף 264)
- ש. הלל
- ע. ויצמן (בסעיף 266)
- ז. ורהפטיג
- ח. לנדאו
- י. ספיר (עד אמצע סעיף 264)
- פ. ספיר
- ש. פרס (עד סוף סעיף 265)
- מ. קול
- ו. שם-טוב (עד סוף סעיף 264)
- ח.מ. שפירא
- י.ש. שפירא
- ז. שרף

נעדרו השרים:

- י. גלילי (חולה)
- א. רימלט

- מ. ארנון
- רא"ל ח. בר-לב
- א. אגמון
- מ. מזכיר הממשלה
- הרמטכ"ל (בסעיף 266)
- המנהל הכללי, משרד האוצר (עד סוף סעיף 265)
- לשכת שר הבטחון (בסעיף 266)
- סגן שר האוצר (עד סוף סעיף 265)
- נגיד בנק ישראל (עד סוף סעיף 265)
- המנהל הכללי, משרד ראש הממשלה (בסעיף 266)
- מזכיר צבאי לראש הממשלה (בסעיף 266)
- הממונה על הכנסות המדינה (עד סוף סעיף 265)
- לשכת הרמטכ"ל (בסעיף 266)
- סא"ל א. פורן
- תא"ל י. ליאור
- מ. נוידרפר
- צ. דינשטיין
- ד. הורוביץ
- י. הרצוג

- סדר היום: 264. הצעת התקציב לשנת הכספים 1970/71 - המשך הדיון
- 265. נסיעות שרים
- 266. סקירה בטחונית

264. הצעת התקציב לשנת הכספים 1970/71 - המשך הדיון

ראש הממשלה ג. מאיר:

הכוונה היא שנשב לכל היותר עד 12:30, כי אחר כך יש לנו ישיבת ועדת השרים לענייני בטחון.

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

אין לי הרבה מה להוסיף לתמונה כפי שהיא מצטיירת בכל המישורים. אני רוצה רק לקבוע שני דברים.

קודם כל, אם מותר לי קצת לגבות איזה חוב, כי אולי זה קשור גם עם הפעולות בעתיד, לפני שנה ביקשתי גם כאן וגם בוועדת השרים לענייני כלכלה שהממשלה או ועדה מיוחדת או איזו ועדת שרים תטפל בתחזית שהיתה ברורה כבר אז. לצערי הגדול הדברים לגבי הסכומים ששיערנו אז באומדן, הם הרבה יותר חמורים. אז היה מדובר על שאיבה מבנק ישראל תוך שנת 1969/70, של מיליארד לירות לכל היותר. אפשר היה לראות מראש שלפחות זאת תהיה התמונה בסוף השנה. אף הצעתי שיהיה דיון לא על שנה אחת, אלא לפחות על שנתיים. ודאי זה חל על היום. אני חושב שכל אחד שיש לו איזו גישה אלמנטרית לדברים כאלה, יכול כבר לדעת שבשנת 1971/72 המצב לא יהיה טוב משהנהו כיום. אם היום מדובר על גרעון X בתקציב, הרי בתקציב הבא לא יהיה גרעון קטן יותר לאחר כל האמצעים שננקוט בהם.

שנית, אני חושש מאוד שגם האומדן של ההוצאה כפי שהוא נראה היום, יהיה הרבה יותר גדול. זה אני אומר מתוך נסיון של שנים רבות, בין אם מדובר על ענייני בטחון ובין אם מדובר על עניינים אחרים שהזמן גרמם, או גם אלה שחושבים מה יכול לקרות אם יבוא לחץ בקשר לצרכים דחופים ויימצאו האמצעים. אני מתאר שהפער שהוצג בפנינו היום הוא פער מינימלי שיהיה ולא פער מכסימלי. לא אחת אני תומך בגישתו של שר האוצר או של כל מי שמגיש תקציב, שאומדן ההכנסות צריך להיות קצת קטן יותר מפילו מן המקווה ואומדן ההוצאות צריך להיות גדול יותר כדי שיהיה ברור מהו הפער באמת ולא נעמוד בפני אומדן של הכנסות שהוא גדול יותר ממה שיהיה ואומדן של הוצאות שהוא יהיה קטן יותר ממה שיהיה ואחרי כן נעמוד בסוף בפני גרעון רציני.

אני חושב שהציבור בישראל הוא ער למצב ולא כמו שאנו היושבים על יד השולחן הזה חושבים. קודם אדבר על השטח הכלכלי. אחרי כן אעבור לשטח הפיסקלי והמוניטרי. מה ניתן להיעשות בשטח הכלכלי? ניסיתי לסמן לעצמי כמה נתונים כדי שאפשר יהיה לראות במה מדובר.

מצד אחד עניין היבוא. ניסיתי לעשות ניתוח. היבוא של 1970, בעיקר יבוא הסחורות, הוא בערך של 1,200,000,000 ל"י או איזה מיליוני לירות יותר. והנה מתברר דבר מעניין: היבוא לשם יצוא, יבוא חומרי גלם וכדומה למטרה זו מגיע לסכום של 340,000,000 דולר. יבוא לשם השקעה - 300,000,000 דולר, היבוא לצרכי בטחון, זה שכלול בסחורות ולא בשירותים, רוב היבוא בא בשירותים ולא בסחורות לפי ההגדרה של הסטטיסטיקה הממשלתית - מגיע בערך ל-50,000,000 דולר.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

גם סעיף השירותים הוא סחורות, אבל זה רשום בסטטיסטיקה בתור "שירותים".

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

היבוא לשם צריכה מסתכם בסכום של 570,000,000 דולר. בתוך זה יש יבוא ישיר לצריכה השוטפת - 80,000,000 דולר, יבוא של נכסי בני קיימא - 51,000,000 דולר, יבוא לשם ייצור מקומי, בעיקר חומרי גלם - 430,000,000 דולר.

ניסיתי לעשות חשבון כמה יש בתוך זה מצרכים או חומרי גלם חיוניים ביותר, כי הרי באלה קשה לנגוע. הגעתי לצערי לידי מסקנה שיש פה רק סכום של 270,000,000 דולר, יבוא סחורות נכסים בני קיימא. חלק מן היבוא לשם ייצור מגיע בערך לסכום של 130,000,000 דולר. במלים אחרות: אותו הסכום של ההוצאה במטבע חוץ ליבוא, שבו אפשר לצמצם על-ידי אמצעים אלה או אחרים, הוא 130,000,000 דולר. אחיד היות של 130,000,000 דולר ומשהו. רי משהו הדדית את

יבוא לשם יצוא או יבוא לצרכי בטחון או יבוא של נכסי השקעה, בסעיפים אלה אין כל כוונה ואין אפשרות להוריד משהו.

ועכשיו דבר מעניין בקשר ליצוא. גם סעיף זה חילקתי לפי קבוצות כדי לראות איפה אפשר להגדיל את היצוא על ידי איזה אמצעים מיוחדים. גם פה התמונה היא מאוד מעניינת. היצוא התעשייתי, כולל יהלומים, מחצבים, מוצרי פרי הדר ומוצרים אחרים בתעשייה מגיע לסכום של 450,000,000 דולר בשנת 1970. ישנם ענפי יצוא נתמכים, שהם הרבה למטה מחמש וחצי ל"י לדולר, היצוא הזה מגיע בערך לסכום של 100,000,000 דולר. יש ענפי יצוא מיוחדים, כמו נשק ודלק - אלה מגיעים לסכום של 51,000,000 דולר. שאר ענפי היצוא, שהיצוא בהם הוא שולי, יגיעו בשנה הבאה לסכום של 190,000,000-200,000,000 דולר. הכל ביחס מגיע לסכום של 820,000,000 דולר.

אם ניקח אם יצוא היהלומים, הרי בזה יחול לצערי בגידול שינוי לרעה. אבל ישנם ענפים שבהם היצוא הוא פחות או יותר קבוע. אם אני לוקח פרי הדר, הרי יוכלו לייצר מה שמייצרים ולא יוכלו להוסיף אף תפוז אחד, אלא אם ריבוננו של עולם יעזור להם. אותו הדבר גם בשוק של פוספטים ואשלג. זה איננו דבר הקשור עם השוק המקומי. אותם הענפים, שבהם יש כאן צריכה גדולה, מהווים רק אחוז שולי של היצוא, אולי כ-25% של יצוא או במספרים כ-200,000,000 דולר.

מה אומרים לנו שני הדברים האלה? הם אומרים שמבחינת האובייקטים גם ביבוא וגם ביצוא, האימפקט של כל המדיניות שאנחנו נקבע, תהיה לו השפעה רק על חלק של ההיקף הכללי, גם של היבוא וגם של היצוא. דובר כאן שיש להעלות את התמריצים. אם נעלה למשל את התמריצים למחצבים, לא ייווצר בענף זה יותר. זה אינו תלוי בצריכה המקומית וגם לא בשום גורם אחר, אלא באותו מצב שבו נמצא המקור של היצוא הזה. באותם הענפים, שבהם היצוא הוא קטן ומגיע לכל היותר ל-25% ובחלקים גדולים רק ל-10% או ל-5%, הצריכה המקומית היא גדולה ביותר.

שר האוצר פ. ספיר:

היצוא הוא שולי מפני שצורכים הרבה בארץ.

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

אני רוצה להגיע למסקנה מהו ההיקף של היצור, התפוקה והיצוא, שבו ישנו אלמנט שאנחנו יכולים להשפיע עליו.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

החלק הגמיש.

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

לפי דעתי אם אנחנו רוצים להביא לידי צמצום היבוא ולהגדלת היצוא, עלינו לכוון את מה שאנחנו רוצים לעשות לשתי הקבוצות האלה, שהן ניתנות להשפעה על ידי מדיניות מסוימת.

דבר מעניין הוא בקשר לעניין המחירים. השנה היתה עליה ממוצעת של 2 וחצי אחוז באינדקס. אבל יש לציין דבר מעניין שלצערנו הגדול בעליה זו של האינדקס יש חלק גדול לענף הפירות והירקות. מחירי הפירות והירקות עלו בשנת 1969 ב-11.2%. נדמה לי שזה השפיע של 7/10 או אפילו של 1% מתוך 2 וחצי אחוז. לשאר הסחורות היה חלק הרבה יותר קטן בעליית האינדקס. אמנם בשניים-שלושת החודשים האחרונים ישנה נטיה לעליית מחירים, לא רק בפירות וירקות אלא גם בסחורות אחרות; בחלק מסויים זה בא כתוצאה מעליית המחירים של חומרי גלם ובחלק מאגירה.

שר האוצר פ. ספיר:

מצפייה.

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

מצפים לשריפה, מדוע לא להרוויח קצת? אבל כפי שביירתי, עלו למשל בענף המתכת מחירי חומרי הגלם ב-50%-60% וזה השפיע ישירות על המחירים.

המצב כיום איננו מה שהיה לפני שנה. נקודת המוצא של המסקנה שלי, היא שכל דחיפה לעליית מחירים בענף אחד תצטרך להביא לעליית מחירים כללית ולא כמו שהיה לפני שנה, שבחלק גדול היתה יציבות. היא הושגה על חשבון "אכילת דולרים" ועל חשבון יציבות מסויימת בשכר.

ביררתי את עניין השכר עם איש מהמשק ההסתדרותי, עם מנהל חברת כור. הוא אמר שאם עליית השכר תהיה עד 5%, זה ניתן להיספג על ידי ייעול וכדומה וגם על ידי חלק מהרווחיות, שלפי הבדיקה שעשיתי איננה מן הגבוהות במשק זה. אולם הוא אמר: ככל שעליית השכר תעלה על 5%, יצטרך הדבר להשתקף בעליית מחירים. וזהו מקור שאיננו חשוד אצלי לעשיית ספקולציות, גם אם אני לוקח בחשבון שמנהל מפעל הוא שונה מאיש ציבור, וגם אם היה אתמול איש ציבור, הרי היום כמנהל מפעל יש לו הגישה המיוחדת שלו.

אם אני לוקח את כל הנתונים שהבאתי, אני צריך לשים דגש לצערי על עניין השכר, לא רק מבחינה סוציאלית, אלא גם מבחינה משקית. פירוש של דבר, שאם תהיה עליית שכר למעלה ממה שיוכל להיספג על ידי המשק על ידי ייעול ועל ידי חלק מהרווחיות, נעמוד בפני עליית מחירים. נשאלת השאלה: איזו עליית מחירים היא בכל זאת נסבלת ואיזו עליית מחירים עלולה להביא לידי התדרדרות? מתוך הנסיון של שלוש-ארבע השנים, ראינו כי בעליה של 2%-3% יכולה להתקיים איזו יציבות.

אינני חושש לצמצום הפעילות הכלכלית, אפילו אם האמצעים שננקוט בהם יהיו די מעמיקים או רחבים. וזה מסיבה פשוטה אחת: היום הפעילות במשק היא מעבר לתחום של ה"קפסיטי", זאת אומרת הרצון להשקיע לפעול, לייצר וגם לייצא, ולמעלה מן היכולת שלנו לפי כוח אדם וכדומה. אם תהיה האטה מסויימת בפעילות הכלכלית - אני מדגיש "מסויימת" - ולא בכל הענפים ולא באותם האלמנטים שאנחנו מעוניינים בהם, לא יקרה אסון, לא תהיה RECESSION, לא יהיה שום שפל. האטה לדעתי היא כמעט הכרחית. ודאי אותם האמצעים שאנחנו מתכוונים לנקוט בהם יביאו להאטה בפעילות הכלכלית, אבל אינני חושב שההאטה תביא לשפל או למיתון. לדעתי יותר קל להפוך מיתון לפעילות כלכלית, מאשר למנוע את האינפלציה. החזרת המשק ממיתון ב-1967 כתוצאה מהמלחמה לא ארכה הרבה זמן. תוך שישה חודשים הגענו לפעילות כלכלית די גבוהה, לא רק ביחס לשנת 1966, אלא אפילו ביחס לשנת 1965. לכן זה אינו מדאיג אותי. לכן יש להניח שהפעילות הכלכלית תישאר נורמלית גם אם תהיה האטה. ברור כי בלי האטה יכול המצב להיות מסוכן. איך לשמור על שיווי משקל זה, כשההאטה לא תהיה מעמיקה יותר מדי, ובכל זאת יהיו "אמצעי החימום" מוגבלים, זוהי בעיה לא קלה. אבל נדמה לי שלא אנחנו בלבד עומדים בפני מצב כזה. גם ארצות הברית הגדולה והעשירה עומדת בדיוק בפני אותה שאלה, ולשם כך נוקטים באמצעים מוניטריים פיסקליים או ישירים להאטת הפעילות הכלכלית, מבלי להביא לידי שפל. גם הם מפתחים מפני מצב שעלול להיווצר, וודאי שאנחנו צריכים לפחד מפני מצב זה.

נדמה לי כי האמצעים שנצטרך לנקוט צריכים להיות עד כמה שאפשר רחבים ביותר. אני מפקפק מאוד, אני מסופק ואני חושש מאוד שצא נרכז את האמצעים שלנו רק על חלק אחד של המשק הישראלי. נצטרך לעשות זאת בצורה של היטלים או שאיבת משאבים לא כל כך גדולים על-פי משטח הרבה יותר רחב, כי אחרת במציאות שלנו זה יכול להביא לידי כך שתבוא האטה דווקא באותו מקום שאיננו רוצים בה. אני מוכן למשל בהאטה לעומת הבניה המופרזת. בעניין זה צריכים להיות אכזריים. אנחנו אומרים: בניה רק לדירור, רק לשיכון עולים, רק לבנייני בטחון או מה שקשור בבטחון, רק למוסדות שהם הכרחיים לקליטת העליה. על זה יש ודאי ובוודאי לשמור. עשינו חשבון בועדה, שאם נצמצם ונצמצם בשטח זה, אפשר לא להוציא סכום של 300,000,000 ל"י. זהו אחד האמצעים של ההאטה. אמצעי שני הוא לא להשקיע כסף בדברים שיכולים לחכות. הבאתי דוגמאות של השקעות שלא הכרחי הוא לעשותן היום. בינתיים מבצעים אותן בקושי, כי אין כוח האדם המספיק לכך, אין משיג תועלת מדבר זה, אבל התוצאה הקשה קיימת.

ועכשיו לשאלה של הגברת היצוא. כפי שאמרתי קודם, זה מכוון לחלק אחד של המשק ולא לכל המשק הישראלי. המדובר הוא על החלק המשתלב עם צמצום הצריכה. אם אני רוצה להגביר יצור ליצוא על ידי צמצום צריכה, הרי יש לעשות זאת בענפים מסויימים. בענף האשלג אין מה לצמצם את הצריכה, איש איננו אוכל אשלג; נדמה לי שהמשק הישראלי משתמש באחוז וחצי של הייצור של חברת ים המלח.

איך מצמצמים את הצריכה באלמנטים האלה כדי שישפיעו על היצוא? זה עניין של המדיניות שלנו. כפי שאמרתי, נקודת המוצא צריכה להיות לפעול במרחב הרבה יותר גדול. עלינו לצמצם את הפעילות הכלכלית באותם הענפים שהם לייצור בשביל השוק המקומי ואני מכריח אותם במידה ידועה להעביר עובדים לאותם הענפים שבהם אפשר להגביר את הייצור ליצוא. אינני בא עם רצפטים מפורטים, אני מעלה רק את הרעיונות.

דבר נוסף: אני משוכנע כי מההכנסה של האוכלוסיה ושל המדינה, לא חשוב באיזו צורה נשיג זאת, על-ידי היטלים שנטיל על מתעשרים או לא על מתעשרים, הכנסה זו לא תספיק כדי לכסות את הפער בין ההכנסה לבין ההוצאה בתקציב. אינני נגיד בנק ישראל, אבל אני נרעש ונפחד כאשר אני שומע על כיסוי גרעון בשנת 1970 בסכום של 750,000,000 ל"י. לדעתי בסוף השנה יתברר שזה לא פחות ממיליארד. אינני מאמין שאפשר מההכנסה של המדינה, בין אם נעלה את ההיטלים על אגרות ובין אם נגדיל מסים אלה או אחרים, לקבל את הסכום הנוסף של מיליארד לירות.

שר האוצר פ. ספיר:

דיברתי על מיליארד ורבע. אל תאבד בדרך רבע מיליארד לירות. אמרתי: לגבות מיליארד ורבע.

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

אני מדבר על המיליארד שלא תגבה, אלא שתיקח מבנק ישראל. אני קצת פוחד מזה. אולי בשנת 1967/68 ואולי עוד בשנת 1968/69 אפשר היה עוד לקבל זאת, בשנת 1970 אני קצת חושש מזה. כבר דיבר נגיד בנק ישראל על אקומולציה שיש לדברים כאלה במשך השנים. אולי הם לא חשפיעו עד עכשיו, במידה שהמספרים האסטרונומיים היו צריכים להשפיע כי שמרנו על יציבות על-ידי זה שאכלנו דולרים. היות ואיננו רוצים לאכול דולרים, הרי ההשפעה של הכיסוי הגרעוני תהיה הרבה יותר גדולה מאשר בשנת 1968/69. לכן אני מפחד גם מהמיליארד שלך.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אני לא הסכמתי למיליארד.

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

אינני מאמין בזה שהמדינה הזאת תוכל לכסות את הפער הזה מן ההכנסה שלה, אלא אם תצטרך כפי שקראתי זאת פעם ABBAUEN לפרוק מעליה כמה דברים שהם בגדר של נכסים EQUITIES שאנחנו צריכים למכור בצורה זו או אחרת ולקבל בעדם כסף שלא נצטרך להחזיר אותו. מדוע אני מציע זאת? הגענו בתשלום חובות לסכומים כאלה שהסכומים של חובות, קרן וריבית שנצטרך להחזיר בעד העבר, הופכים להיות חלק גדול של התקציב שלנו. אם אנחנו נלווה עוד מיליארד או חצי מיליארד, הרי כעבור שנתיים או שלוש שנים זה יצטרך להשפיע בסכום מכסימלי על התקציב. אפשר לקבוע כבר היום את התקציב לשנת 1971/72, ואולי גם לשנת 1972/73, וברור לכולנו שאף אחד מהתקציבים האלה לא יהיה הרבה יותר טוב מאשר התקציב הזה שלפנינו.

היות ואני יודע באיזו מידה נוכל להגדיל את התפוקה ובאיזו מידה נוכל להגדיל את ההכנסה הלאומית ואת הדברים האחרים, הרי ברור שלא נוכל מזה לקבל מה שיהיה דרוש לנו היום, מחר ומחרתיים לכיסוי הפער, לכן באתי למסקנה זו לפני שנה והעליתי את זה בפני הרבה גורמים, ולדעתי הגיע הזמן שנראה זאת כהכרח.

דבר נוסף הוא ביחס לקיצוץ ההוצאות במשרדי הממשלה, ולא רק במשרדי הממשלה, אלא גם בעיריות, אדוני שר הפנים. גם שם המצב הוא לא פחות חמור, אלא חמור יותר. הציבור מתחיל להרגיש קצת את העניין. יש ציפיה לפיחות ולעליית מחירים. זה מביא את האנשים ללוות כסף ולהוציא לרכישת נכסים. לאחר נסיון של שלושה שבועות אני יכול לקבוע יותר מאשר ידעתי אי פעם שאפשר להנהיג צניעות בהוצאות של כל המשרדים. אינני מדבר על ההוצאה הישירה לבטחון, ואינני מדבר על ההוצאות והמנגנונים של כל המשרדים, יש חלק של אנשים שהם לשירות ישיר, כגון מורה או חייל. אבל יש גם הוצאות אדמיניסטרטיביות. מעלה אני הצעה זו שהיא לדעתי חייבת להיות חלק מן התכנית. שר האוצר דיבר לעתים קרובות מאוד על אבטלה סמויה. הוא נקב גם באחוזים וגם במספרים. אני מוכן לומר מתוך הסתכלות עניינית שהמספרים והאחוזים שהוא נקב בהם אינם מופרזים גם היום.

אמנם יש מצב שהוא קשה מאוד מבחינה סוציאלית, אבל באתי בהצעה שיש בה אפשרות לצמצם, אם גם לא בהרבה. זה נוגע הרבה מאוד לשר העבודה, ובעיקר להסתדרות. אמנם קשה לפטר אנשים, אבל שמעתי שנהוגה למשל בצרפת שיטה של השאלת עובדים ממשק ממלכתי וציבורי למשק הפרטי יחד עם שמירת כל הזכויות, שמירת הפנסיה. אצלנו למשל האיש שייצא מתפקיד ממשלתי או ציבורי, הסתדרותי או של הסוכנות, יידע שהוא יכול כעבור תקופה מסוימת לחזור לאותו מוסד ושנשמרות לו כל זכויותיו. אם נוכל להעביר מכל המנגנון הגדול הזה 3,000 או 4,000 איש לעבודה אחרת - לא נקרא לזה עבודה פרודוקטיבית, אבל לעבודה המנצלת את האיש במלוא יכולתו, כי פה הוא לגמרי לא "משומש" - לא אגיד "מנוצל", כי "מנוצל" זוהי מלה מאוד קשה, הרי זה יכול להקל על התקציב ויכול להקל על המשק.

לדעתי יש עוד דבר אחד שהוא מאוד רציני. אם אנחנו מעלים את השכר, אני יכול לבוא למשק היצרני או העסקי, ולומר לו: תספוג את העלאת השכר. 5% הוא יכול לספוג, 8% אינו יכול לספוג. אולם, מה אעשה במשק הממשלתי? העלאת השכר תחול גם על המשק הממשלתי. לפי איזה חשבון מסויים זה יגיע לסכום של 200,000,000 ל"י? אם אינני סופג אותן על ידי ייעול או על ידי דרכים אחרות, על ידי שיטת ייעול סבירה ולא פראית, הרי הסכום לא ייספג והדבר יהיה בולט בתוך המסים, ולא חשוב לי כרגע איה מסים. נראה לי שגם זוהי נקודה שאנו צריכים לתת עליה את הדעת.

דבר שלישי: אני חושב שהמשק המדיניות שלנו של הסובסידיות היא אבסורד. אינני יודע מיהם המתעשרים בארץ. היה כדאי פעם לעשות חשבון ולראות אם הם 7%, 10%, או 12%. מצד שני, צריך לראות מהו אחוז האנשים שמבחינת הכנסתם, מסיבות אלה או אחרות הם (חסר במקור). אגב, אמרתי באיזו הזדמנות כי כאשר מדברים על UNDER THE RED LINE, אם נמשיך כך הם יהיו THE UNDER RED LINE. ואז אפשר להגיע לכך שנשלם סכום של 50,000,000 או 60,000,000 ל"י לאותן השכבות שאינן יכולות לשאת בהוצאה זו ואמנע הוצאה של 200,000,000 ל"י. אני אחסוך והציבור לא ירגיש, וזה מטעם פשוט, כי יש לו ברירה לא להוציא את הכסף למוצר זה. כי זה מס ההכנסה ולא מס אחר.

שר החקלאות ושר הבריאות ח. גבתי:

למה אתה מתכוון?

ראש הממשלה ג. מאיר:

אתה מתכוון למוצרים מסובסדים?

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

על חלב וביצים למשל אקטין את הסובסידיה ואתן למי שצריך לתת לו צ'ק לביטוח לאומי. אבל יש מוצרים רבים אחרים, שאם אני הולך לקנות אותם, ואם הם יעלו לי עוד לירה לעשר לירות, אצמצם לי את ההוצאות האלה. אבל זה לא יראה בעיני כאילו רוצים לחנוק אותי. הציבור יבין את זה יותר מאשר אם מטילים עליו מס נוסף. הוא בעצמו אינו מבין מדוע הוא ושכמותו צריכים לקבל מתנות מן המדינה.

יש עוד דבר שהוא מושרש אצלנו בתוך המחשבה הכלכלית והחברתית. ישנה שכבה בציבור שהיא מקבלת סובסידיה ופה יש לדעתי אי שוויון. אם מישחו קיבל מן המדינה או מן הסוכנות לפני שמונה עשרה שנה דירה בשכר מינימלי שאיננו מכסה את הוצאות אחזקת הדירות, אין כבר לדבר על ריבית ואמורטיזציה והוא נמצא בינתיים בשכבה הנהנית מכל הבחינות מהתפתחות המשק, אינני יודע מדוע אנחנו חייבים לתת לו דירה ב-40 ל"י לחודש, שזהו למעשה חינם. אבל עניין זה נכנס למחשבה החברתית הכלכלית לנו. פה יש שטח שבו אפשר להשיג סכומים. אני מתכוון רק לשכבות הביניים, לא לשכבות הנמוכות. העשירים ודאי אינם זקוקים לדירות של עמידר. גם פה יש מקום להשיג סכומים. אבל אינני מעמיד עניין זה בדרגה ראשונה, אלא בדרגה שניה.

אני מביע לעת עתה בעניינים אלה את דעתי אני, כי אתמול והיום לא הספקתי לדבר עם אף אחד. ועכשיו עניין נוסף: אני שולל כל הגדלה של מס ההכנסה, בין אם זה בא לצורך של שאיבה רצינית ממש ובין אם זה בא לצורך ראוותני. הגענו לדרגים די גבוהים במס ההכנסה. בשבילי הבעיה בשכבות מסוימות אינה סוציאלית. אין זה מעניין אותי איך בעל התעשייה חי. הוא ממילא ימשיך לחיות כפי שהוא חי כיום ולא נחסוך אצלו פרוטה. אבל המדינה לווה מיליוני לירות בארץ ובחו"ל ומתחייבת בריבית של לא פחות מ-12%. היא מלווה את הכספים ליצרנים בריבית של 9%. ומשלם המסים משלם 3%-4% על כל לירה שהממשלה מלווה לייצור. אני מציע שכל הכנסה למעלה מהכנסה מסוימת תתחייב להיהפך להשקעה. זה ניתן לבצע. זה יביא לידי כך שלא אצטרך לשאוב אותם מאות המיליונים מהלוואות בארץ ובחו"ל ולתת ליצרנים סובסידיה ענקית.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

איך זה ניתן להיעשות?

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

איך זה ניתן להיעשות שהוא ישקיע? אגיד לך. אני מוכן להרחיק לכת ולומר: אם אינך משקיע את הסכומים האלה ואינך מוכיח שהשקעת אותם, אתה חייב לחלק דיבידנדה ולשלם מס הכנסה גבוה ביותר. אני מוכן לתת לו השקעה לעניין זה. זה יעלה לי זול יותר מאשר אם אלווה לו.

שר השיכון ז. שרף:

נתנו עכשיו 10%.

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

יכול להיות שזה מספיק יכול להיות שלא, אינני יודע. בכל זאת ראינו בשנתיים האחרונות כי כאשר גדלה הרווחיות בממדים שגדלה, גדלה ההשקעה העצמית, כאשר לא היתה רווחיות לא היתה השקעה עצמית. פנו אז למוסדות הציבוריים והממשלתיים, ואמרו: תנו לנו כסף להרחיב את המפעל. אני חושב כי באותם המקרים שבהם אנחנו נותנים 80% למשקיע חדש באזורי פיתוח ו-60% לפחות בצורות שונות כמענק והלוואה למפעל מאושר באזורים המרכזיים של הארץ, יש לדעתי בחלק מזה משום דמורליזציה. אני מוכן להביא לכם רשימה של מפעלים שנכשלו רק מפני שהמשקיע ראה את עצמו בעצם כשותף זוטר, וגם אם חלק מההפסד של המפעל היה שלו, אבל היה בזה גם כסף רב מאוד של הממשלה עצמה.

אינני בא להביא בפניכם פירוט של תכנית, אלא להעלות קו למחשבה. מהטעמים שהזכרתי אני שולל כל הגדלה של מס הכנסה.

השר ו. שם טוב:

איך נספוג מיליארד ורבע?

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

קודם כל אתה צריך להקטין את הוצאות הממשלה.

שנית, אפשר לגייס כספים ממכירת נכסים.

שלישית, נגדיל מלווה חובה.

רביעית, ננקוט באמצעים אחרים שיביאו משאבים לידי הממשלה. אתה יכול לתת עידוד לחוסכים בצורות שונות. אתה יכול ליצור צורות שונות של חסכון. בינינו לבין עצמנו, הכסף שאנחנו רוצים לשאוב נמצא בידי שכבה רחבה של האוכלוסיה, שהיא גם הצורכת. אמנם אינני קובע את הדברים באופן פסקני, אבל אני רוצה לתת להם את ההזדמנות לחסוך, וזה באחת משתי הצורות: או על ידי "גזר", או על ידי "שוט". כאשר נגיע לעניין הזה איך לעשות זאת, נדון על כך. בכל אופן, אני רואה לפני את האפשרות לפתור את הבעיה של הסכום הדרוש, ולדעתי צריך לטפל לא בסכום של מיליארד ורבע, אלא קצת יותר ולהקטין את הסכום שצריך לקבל מבנק ישראל. ודאי זה יצטרך לכאוב, זה יכאב לבעל התעשייה, זה יכאב לסטונאי ולכל הגורמים. אני רוצה להגיע עד לאותה השכבה למשל 400 ל"י לחודש למשפחה. מכאן ולמטה אני רוצה לנהוג להיפך, אני רוצה לתת להם פיצוי בשביל אותה מידת ההתייגות שתהיה.

במסגרת זו אני רואה את הדיון בתקציב.

ראש הממשלה ג. מאיר:

ביום חמישי בבוקר נוסע שר האוצר. זוהי הישיבה האחרונה שצריכה להיות לפני נסיעתו. נדמה לי שנשכים שרצוי כי החברים יגיעו לרשות הדיבור הבוקר. ישנה רק אפשרות אחת לכך, שאלה הרשומים, ורשומים לא מעט יצטמצמו בדיבוריהם, יגידו כל מה שהם רוצים להגיד, אבל יעשו זאת בתמצית ובקיצור.

שר הסעד י. בורג:

ההצעה שבאה לפנינו היא קשה, לא רק כשהיא לעצמה. מפני שלדעתי זה לא עניין של שנה, אלא עניין של תקופה. והיא משולבת מעניינים כלכליים משקיים ובטחוניים. התקציב מנסה לענות על אותם הצרכים. הוא עונה יותר בעניין ההוצאות מאשר בעניין ההכנסות. זהו תקציב בטחוני מובהק. אני יכול לומר בגאווה: זה תקציב ציוני מובהק. אני מוכרח להודות, בלי אינטרסים דפרטמנטליים שזהו גם תקציב סוציאלי במידה רבה. הצרה היא שאין לנו כסף לשלם את הכל. לא עצמתי עד עכשיו תשובה על אותו מיליארד פחות או יותר - ודאי זה יהיה במשהו יותר ממיליארד - שעל זה לא רק שאין כיסוי, אלא אפילו אין תשובה. אינני יכול להמציא את התרופה, כי המומחים אינם מוצאים תרופה. אבל העניין מעסיק אותנו, כי כעבור שנה לא יהיה טוב יותר.

אני רוצה מקודם לשאול מספר שאלות ואחר כך להעיר הערות קצרות. שאלה ראשונה בקשר להעלאת השכר. אינני מתווכח אם היא צריכה להיות 5%, 7% או 9%. אני שואל: האם העלאת השכר ישנה כבר בתוך המספרים האלה, או לא?

שר האוצר פ. ספיר:

רק חלק.

שר הסעד י. בורג:

הייתי רוצה לשמוע כמה ומה ואיך, ואם זה יעלה על אותו אחוז שהכנסת בפנים, כמה יתווסף.

שר האוצר פ. ספיר:

זה לא ידוע עדיין.

שר הסעד י. בורג:

הייתי רוצה לדעת במה זה יתבטא אם העלאת השכר תהיה באחוז אחד נוסף, או בשני אחוזים. מה יתווסף כשהיה העלאת השכר האבנטואלית בין הנתונים המופיעים בעתונים השונים? איך זה ישתקף? ומה הדין בנוגע לתוספת

היוקר? ואז יכול להיות ששינוי קטן יתבטא במאות מיליוני לירות. זו השאלה הראשונה שרציתי לשמוע עליה תשובה.

שר האוצר פ. ספיר:

ענית.

שר הסעד י. בורג:

אתה ענית באלגברה. רציתי תשובה באריתמטיקה.

דבר שני: האם ההוצאות בשביל השטחים הן כאן בכל משרד ומשרד לפי העניינים? ובאיזה סעיף ובאיזה סכום מופיעות ההתנחלויות?

שלישית: בנוגע לסובסידיות. אני שומע, ונדמה לי שגם שר האוצר בעצמו אמר זאת, שאם יבטלו סובסידיות, תהיה השלמה מסוימת בשביל אלה שהם "מתחת לקו האדום". מה התרגום של הדבר הזה בתקציב של כל אדם ואדם? נניח למשל אם מחירי התחבורה יעלו וכדומה. בלחם לא הייתי מבטל כל כך מהר ובלב קל את הסובסידיה, כי יש לזה גם אפקט פסיכולוגי. אבל מה יהיה התרגום בתקציב של בעלת הבית לגבי מצרכים אלה ואיך יוכלו לעמוד בזה?

רביעית: במפלגה שלי אביע את דעתי נגד עליית שכר באותם הממדים שאחרים מדברים עליה. אני מוכרח לומר שזה היה אולי נס, אולי כישוף ואולי טבע שבכל זאת המחירים בדרך כלל היו סטאביליים. רוצה לומר לי נגיד הבנק שאין זה פטיש, זה דבר טוב וחשוב. גם בכלכלה יש אלמנט פסיכולוגי ואסור לבטל זאת. כל דבר שיהיה לו סיבוב נוסף בבורג האינפלציוני דרך עליית השכר מביא למשהו המתחייב מתוך הממשל ומתן הקודם וכדומה וזה יהיה מסוכן. אני מקווה שיהיה כוח אצל כולנו - וזה צריך להיות אצל כל המפלגות יחד - לעמוד כנגד זה.

ועכשיו שלוש-ארבע הערות קצרות ביותר. מקובל היה בשעת הכנת תקציבים, שאם יש תעסוקה מלאה, הרי מקטינים ככל האפשר את תקציב הפיתוח. בתקציב הרגיל אין אתה יכול להשתמש ב"פניצילין" זה וברצפטים אלה. אם אתה בא לפטר עוד 1,000 פקידים הראויים לפיטורים, אין אתה יכול להזיז אותם. ידענו כבר את כל הרצפטים האלה. היתה מקובלת אצלנו תיאוריה שמותר להקטין את תקציב הפיתוח, בייחוד כשיש תעסוקה מלאה בלאו הכי. כאן יש גידול בתקציב הפיתוח בחצי מיליארד לירות. רוצה אני לשאול: מה עוד אפשר לעשות בעניין זה לשם קיצוץ? וכל סכום יבורך.

אינני רוצה להעלות שוב את הויכוחים שהיו בעניין

הטלוויזיה.

השר מ. בגין:

באיזה יום?

שר הסעד י. בורג:

הוא קיים כרגע בכל יום ועולה בכל יום ויום,

ובימים מסוימים הוא מעלה רוגז.

ראש הממשלה ג. מאיר:

הדבר האחרון הוא לא רק בליל שבת.

שר הסעד י. בורג:

נכון, אבל "יום זה מכובד מכל הימים". אבל גם

בשביל יתר הימים נשאר לא מעט רוגז.

אני רוצה להעיר עוד על שני דברים. לעניין הרפורמה. אינני נכנס כאן לחשבונות היסטוריים ואין אני נציג של שלום לוי. אני חושב שנכנסנו לאקספרימנט פדגוגי שיכול להיות לברכה. אבל בהיקף ובטמפו שהדבר יכול להתבצע, הוא עולה סכומים עצומים. אישית אני מרוצה שבשביל בני אינני צריך לשלם עכשיו עוד 100 ל"י לחודש לפחות שכר לימוד. אבל אם המדינה היא כל כך עניה, מדוע מבטלים שכר לימוד מדורג ונותנים חינם שנה נוספת ושנתיים נוספות בשביל אלה הנוחשים לשכבת ביניים ולמעלה מזה? בעניין זה צריך לחשוב עוד הפעם. אם אנחנו באמת עניים, אין אנחנו יכולים לתת מתנות לעשירים ולחצאי עשירים. ביטול השכר

המדורג בכיתות מסויימות ובשכבות מסויימות לשנתיים זה עניין של עשרות מיליוני לירות. מן הראוי לחשוב על זה עוד הפעם.

ועוד דבר: אני מציע שראש הממשלה תמנה ועדה קטנה עד שתקום הועדה שאני חולם עליה, לשירותים הסוציאליים בעניין הביטוח הלאומי. התוספת של ביטוח לאומי לילדים הולכת היום בעיקרה לערבים. אם בשנת 1967 כל תושב עשירי במדינה היה ערבי, הרי כל תינוק חמישי שנולד היה ערבי. החל מהילד הרביעי האחוז של הערבים באוכלוסיה של משפחות מרובות ילדים, גדל והולך. מהילד השמיני ומעלה כל משפחה שלישית תהיה ערבית. אני מדבר על ישראל הקטנה, הישנה. יש למצוא איזו דרך לנסות זאת באמצעות הסוכנות או הסעד. אינני אומר שנפסיק עידוד הילודה בין הערבים, אלא נפסיק הזרמת כספים לאותו סקטור בתור פרס להגדלת הילודה.

השר לקליטת העליה ש. פרס:

על איזה סכום מדובר?

שר הסעד י. בורג:

אני חושב שזה מגיע למיליונים רבים.

השר מ. בגין:

צריך להקים קרן יהודית.

שר הסעד י. בורג:

אני מציע שראש הממשלה תקים ועדה מצומצמת לבדוק את העניין, כדי לראות אם העניין ראוי לציון ומה השיטה שבה יקיימו את זה אחרת.

השר ו. שם-טוב:

אין ויכוח לגבי הדיאגנוזה של המצב במשק.

המספרים שהביא שר האוצר מדברים בעד עצמם והם חמורים למדי. אין לי כל כוונה להתווכח עם עובדות ועם מספרים. כל מי שרואה מה שמתרחש בדיוק במשק, מוכרח להיות חרד מאוד. יש להתפלא על האדישות השוררת במשק בעניין זה. כנראה שבעבר צעקנו כל כך הרבה פעמים "הזאב בא", הרי עכשיו כשהוא על פתח הדיר, הציבור איננו מתרגש כל כך כאשר מזהירים אותו.

אם יש לי איזו הסתייגות לגבי המצב הקיים, הריני רוצה להסתייג מן הנסיון שנעשה אתמול בישיבה באידיאליזציה מסויימת של הרקע הסוציאלי שמסביב לתקציב. אפשר לומר שהקואופיצינט של אי השוויון בישראל הוא מן הנמוכים בעולם. אבל אם אתה רואה לא רק את הקואופיצינט אלא את הפצינט עצמו, התמונה היא קצת אחרת.

אתן כמה מספרים שהם אינדיקטורים ושאינן להתווכח עליהם. ישנן 100,000 נפש החיות על פחות מ-40 ל"י לחודש לנפש. אני מתכוון לאלה החיים רק על תשלומי הסעד. ישנם 7% שהם חיים על 70 ל"י לנפש. אם זה גבול העוני, זה גבול אכזרי מאוד. משפחה של 6 נפשות שיש לה יותר מ-480 ל"י ברוטו לחודש היא מעל לגבול העוני.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

שם ברוטו זה נטו. שם אין מס הכנסה.

השר ו. שם-טוב:

אבל יש לי עוד מספר אחד, שהוא כולל שני מספרים המראים על מוקד של עוני, ואז זה מעלה את האחוז עד 15%. ישנן 80,000 משפחות בישראל הגרות במשכנות עוני, בשיכונם תת-סטנדרטיים, בצפיפות נוראה. זהו עוני חמור, וזה קיים למרות מה שמדינת ישראל עשתה בתקופה של 20 שנה דברים פנטסטיים בקשר לשיכון. אבל ישנן 400,000 נפש, שהן 15% והן גרות בשיכון תת-סטנדרטי. זה משתקף גם ברמת החיים וגם ברמת החינוך.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

שם אתה רואה טלוויזיות, ואל נעשה מזה דבר קטן.

השר ו. שם טוב:

צריך לראות את מוקדי התמונה הסוציאלית. אמנם אינם פרודוקט של החברה הישראלית, זה הובא על ידי העליה הגדולה, אבל התופעה הזאת קיימת.

דבר שני: דבר חמור הוא שהצריכה עלתה באחוזים כאלה: בשנת 1966 - ב-7,2%, בשנת 1967 - 8%, בשנת 1969 - 9%.

שנה אחרי שנה עליה כזאת בצריכה זהו דבר חמור מאוד, זהו דבר מוגזם לכל הדעות. אבל גם כאן בואו נראה את הדבר כפי שהוא. אני יודע אם עד עכשיו נעשה סקר כמה מהצריכה של 24,000 מכוניות פרטיות בשנת 1969 נובעת משכר וכמה מפיצויים אישיים מגרמניה וכמה מרווחים מופרזים. רציתי שנעשה איזה סקר ונראה כמה אנשים שעברו בשנת 1969 מדירה של 80 מטר מרובע לדירה של 120 מטר מרובע בצפון תל אביב - כמה זה מצריכה וכמה מרווחים מופרזים וכמה מפיצויים אישיים מגרמניה. אין לי תשובה לכך שהשכר עלה באופן נומינלי בשנת 1969 ב-3%-4% והצריכה עלתה ב-9%.

אני מסכים שצריך לצמצם את הצריכה, אבל אני מתנגד לכך שנדבר על צריכה באופן כללי. אני טוען שיש צריכה מופרזת וצריך להוריד את רמתה. אולם יש צריכה אחרת שצריך לשמור עליה, ויש גם צריכה שצריך להעלות אותה. והתקציב הוא מכשיר לזה.

עכשיו אני רוצה לדבר בקצרה על ארבע סוגיות: (א) מהן הציפיות שלנו מהתקציב, שהוא ביטוי למדיניות כלכלית? איזה יעדים אנחנו רוצים שהתקציב הזה יאפשר לנו לכבוש בשנת 1970 כחלק מארבע שנים נוספות? (ב) מהו היקפו של התקציב? (ג) מהן השלכות התקציב על המשק? (ד) מה אופיו הסוציאלי של התקציב? בארבע סוגיות אלה אני רוצה להעיר מספר הערות.

(א) מהם היעדים? הייתי אומר שישנם 3-4 יעדים. המרכז של המדיניות הכלכלית שלנו מוצא את ביטוי במספרים של התקציב. היעד הראשון הוא לקיים צמיחה כלכלית. היא צריכה להיות לא סטיכית, אלא צמיחה כלכלית נשלטת ומדודה מאוד. מזה משתמע שצריכה להיות האטה מסויימת. אדבר על הגבול של ההאטה המסויימת, שאני חושב כי צריך להגיע אליו.

יעד שני: להבטיח מימון הוצאות המלחמה.

יעד שלישי: להבטיח מימון קליטת העליה.

יעד רביעי, שהוא אולי מנוגד לשלושת היעדים הראשונים, שהוא מחייב אותנו לנקוט אמצעים שהם מנוגדים כאילו לראשונים, זהו צמצום הפער במאזן התשלומים, או במלים אחרות: צמצום ובלימה של דלדול הרזרבות. זהו יעד המחייב אותנו לנקוט באמצעים שהם נוגדים כאילו להשגת המטרות הראשונות.

הקושי הוא בזה שאנחנו חייבים להשיג את ארבעת היעדים האלה מבלי שהמשק יגלוש למיתון נוסח 1967 ומבלי שיפרח לאינפלציה דוהרת.

שר האוצר פ. ספיר:

זה היה דבר לא כל כך רע.

השר ו. שם טוב:

פה אנחנו מתחילים להיות חלוקים בדעותינו.

השר י. ברזילי:

אתה, שר האוצר, לא רוצה לחזור לזה!

השר ו. שם טוב:

הוא אינו רוצה ולא יחזור. עשרות אלפי מחוסרי עבודה זה אסון בטחוני בימי מלחמה. לא צריך להגיע למיתון ולא צריך להגיע לאינפלציה. למה הדבר דומה? כאילו אתה מקיים את המשק בצריכה של ל.ס.ד וזה מביא

בסופו של דבר למיתון.

איך אפשר להשיג את ארבעת היעדים האלה בלי מיתון ובלי אינפלציה? אין זה דבר פשוט. יש רמה של צמיחה כלכלית שהיא נמצאת על הגבול. אני חושב כי צמיחה של 7%-8% של גידול התוצר הלאומי, שהיא תהיה על הגבול ותבטיח תעסוקה מלאה, יכולה למנוע אינפלציה, רק אם נוכל לנהל מדיניות פיסקלית מוניטרית, עידוד היצוא ונעשה את כל יתר הדברים כדי שעל רמה של גידול התוצר הלאומי ב-7%-8% לא נגלוש לאינפלציה. מזה משתמעת האטה מסויימת, כי עכשיו יש לנו גידול התוצר הלאומי ב-12%-13%. אני חושב שאפשרי לרדת מזה לגדול של 7%-8%, אם נחזיק את המושכות חזק, כדי שלא לרדת למטה מזה - כי אז תהיה אבטלה, וכדי שלא לעלות למעלה מזה - כי אז תהיה אינפלציה.

(ב) היקפו של התקציב. חשבתי שהתקציב יגיע לסכום של 9 וחצי מיליארד לירות. כשראיתי אתמול לראשונה את המספר של 10 וחצי מיליארד לירות, זה נראה לי גידול מדהים של התקציב. זוהי תוספת של 20% על התקציב.

שר האוצר פ. ספיר:

18%.

השר ו. שם-טוב:

זהו גידול התקציב מעבר לציפיות של ההתייקרויות, ונדמה לי כי גם מעבר לגידול בהוצאות של הבטחון.

שר האוצר פ. ספיר:

לא.

השר ו. שם-טוב:

או שזה עומד בערך על אותה הרמה.

אני מפחד לומר מה שאני רוצה לומר.

מדברים פה על צמצום דראסטי של התקציבים בחמישה אחוז. אני מדבר על אחוזים. אהיה האחרון שאציע לצמצם בשיכון, בחינוך, בבריאות ובסעד ובשירותים. אבל אחוז אחד של קימוצים בתקציב הרגיל מבלי לנגוע בשירותים. שמונה שנים הייתי חבר ועדת הכספים של הכנסת, ואני חושב שיש במקומות שונים בזבוז שניתן לחסכו, אם לחוש את המצב כפי שהוא, ואפשר להגיע עם זה גם לציבור.

שר המשטרה ש. הלל:

השאלה האם אפשר למנוע את הבזבוזים.

השר ו. שם-טוב:

לא הייתי מעז להציע קימוצים בתקציב הבטחון. חבל ששר הבטחון איננו. אבל בפורום רציני מאוד שמעתי דעתו של אלוף מילואים בצה"ל, שהוא מתמצא בענייני צה"ל, והוא אמר שישנה אפשרות לקמץ 10% בתקציב הבטחון מבלי לנגוע בבטחון עצמו. אני מתכוון לאלוף חיים הרצוג, שאמר את הדברים האלה בשיבה מסויימת לענייני כלכלה. אני מוסר דברים בשם אומרם. אינני מומחה לזה. ודאי הגזים, אבל מספיק אם נרד ל-5%.

שר החקלאות ושר הבריאות ח. גבתי:

הוא לא נקב באחוזים.

שר האוצר פ. ספיר:

הוא אמר את זאת כמה פעמים. אין הוא היחיד האומר

זאת.

השר ו. שם-טוב:

אם אפשר לחסוך מספר אחוזים בתקציב הבטחון מבלי לנגוע בבטחון עצמו, צריך לעשות זאת. אלה יהיו ודאי הרבה מיליוני לירות.

שר האוצר פ. ספיר:

80 מיליון ל"י.

השר ו. שם טוב:

אם אנחנו מתייחסים ברצינות להיקפו של התקציב בתקופה של סכנות אינפלציוניות, אנו צריכים לעשות זאת.

ג) ברור כשמש מהן ההשלכות של התקציב הזה על המשק. תקציב שיש לו גרעון מתוכנן מראש ובו 40% הן הוצאות בטחון, זהו תקציב של אינפלציה. גם המספר שנמצאנו הוא מפחיד. אם כי אין לי הרבה הצעות לשר האוצר, אבל תקציב שהוא מתוכנן על גרעון של 750,000,000 לירות - אני מסכים עם השר יוסף ספיר שזה יגיע לסכום גדול יותר - יש לזה השלכות על לחצים אינפלציוניים ויש לזה השלכה נוספת חמורה על עניין החסכון, כי החסכון השלישי של תקציב הממשלה הולך קרשצ'נדו בשנים האחרונות, מסכום של 700,000,000 ל"י בשנת 1967 לסכום של 1,600,000,000 ל"י בשנת 1968 לסכום של 1,800,000,000 ל"י בשנת 1969. חסכון שלישי כזה מכרסם בכלל החסכון הלאומי, הציבורי והפרטי ואינו מותיר כמעט ולא כלום לחסכון במשק. בשנת 1969 באו להשקעות מחסכון מקומי רק 22%. זה מגדיל את התלות שלנו ביבוא הון, ואין יבוא הון.

למעשה כל העניין הזה של מימון התקציב הוא בעיני הבעיה המרכזית של התקציב החדש, וזה נוגע לשאלה: כיצד לממן הוצאות המלחמה בשנת 1970? כתוב בספר שמלחמה ניתן לממן בכל מדינות העולם, וגם אצלנו, בארבע דרכים: מלוות חוץ, מלוות פנים, מהבנק המרכזי של המדינה, שזה אומר הדפסת כסף וממסים. אצל היהודים יש פטנט נוסף, שנקרא תרומות של יהודים בחוץ לארץ. הכנסנו את זה לרובריקה של מלוות חוץ. שנתיים ניהלנו את המלחמה כאילו היתה מלחמה דה לוקס; כשראית את צד ההוצאות - ראית מלחמה לפניך, כשהסתכלת על צד ההכנסות - ראית מלחמה דה לוקס, לא הטלנו מסים נוספים. יש לנו מצב שהוא פנטסטי. לפני המלחמה בשנת 1960 הגיעה ההוצאה הציבורית, כולל בטחון, ל-22% נטו מהתוצר הלאומי, המסים היו 20% מהתוצר הלאומי. אחרי המלחמה גדלה ההוצאה הציבורית כמעט ל-30% מהתוצר הלאומי, היינו גידול של 8%, המסים ירדו ל-18.7% מהתוצר הלאומי.

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

התפוקה גדלה הרבה יותר.

השר ו. שם טוב:

מה ספיר הנכבד, אין מדינה אחרת בעולם שבה בתקופת מלחמה נוצר פער כזה בין הוצאה ציבורית, כולל בטחון, לבין מיסוי. מדינות אחרות הנכנסות למלחמה יכולות להרשות לעצמן כיסוי הפער על ידי מלוות, כי אצלן המלחמה זהו שלב קצר, שנתיים-שלוש שנים ישנה מלחמה, לוויס סכומים, אחרי כן בא השלום ומתחילים להחזיר את ההלוואות. אצלנו זה לא עניין לשלוש שנים, אלא לשלושים שנה, כל הזמן יש לנו מלחמה. אין אנו יכולים להרשות לעצמנו לממן הוצאות מלחמה על ידי מלוות בלבד ולהשאיר את המסים כפי שהם. זאת תהיה קטסטרופה. אני רוצה להפנות את תשומת לבכם לפער הנורא המשתמע מדברי שר האוצר בין משקל המסים במימון התקציב לבין משקל ההלוואות. האם זה יכול להימשך ככה?

בשנת 1966/67 כיסו המסים 65% מהוצאות התקציב, בשנת 1968/69 כיסו רק 53% מהוצאות התקציב.

שר האוצר פ. ספיר:

מפני שההוצאות קפצו.

השר ו. שם טוב:

אני רוצה שהמסים יעלו באופן פרופורציונלי להוצאות הבטחון, כי עוד מעט החזר המלוות של המדינה ייהפך לגורם אינפלציוני. בשנת 1968/69 הגיע החזר החובות, קרן וריבית, לסכום של 1,300,000,000 ל"י, היינו 16% של התקציב. אני מפחד כי בשנת 1972/73 נצטרך להחזיר יותר חובות מאשר הסכומים שנוכל לקבל מהציבור. מלוות זוהי אינפלציה. אני חושב שהגענו לגבול האפשרות של העלאת החוב הלאומי בלירות ובדולרים. בכל זאת, חלק גדול מהמימון ששר האוצר מציע הוא על ידי קבלת הלוואות.

השר לקליטת העליה ש. פרס:

מה, אם כן, ההגיון בהעלאת שכר?

השר ו. שם-טוב:

יש בזה הגיון רב.

שר האוצר פ. ספיר:

קשה לומר, אבל ממילא יגיע לכך.

ראש הממשלה ג. מאיר:

עד שתגיע להעלאת השכר, מה דעתך על קבוצת עובדים, המונה רק 500 איש, ו"המחזיקה אותנו ככה בגרון", דורשת דבר "צנוע מאוד", הפרשים מ-1964? אבל הם מוכנים לעשות עיסקה, יש להם דרישות, אבל אין דבר, לא צריך לשים לב לכל הדרישות, והם יסתפקו בסכום של 4,000 ל"י ויסגרו את התיק עד האחד באפריל 1970.

שר התיירות מ. קול:

נטו או ברוטו?

שר הפיתוח ח. לנדאו:

עם מס הכנסה, או בלי מס הכנסה?

השר ו. שם-טוב:

איני יודע על איזה סכסוך את מדברת.

ראש הממשלה ג. מאיר:

על עובדי הרנטגן במספר של 500 איש.

השר ו. שם-טוב:

לא רק במצב זה, בשום מצב לא קיבלתי באופן עיוור דרישות העובדים אם חשבתי שהן מופרזות.

ראש הממשלה ג. מאיר:

שמעתי אתמול מנציב שירות המדינה שהם עומדים לשבות עוד הפעם נראה מה נעשה אתם.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אלך מחר ואצטלם ברנטגן.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אין זה מצחיק. זה לא העניין של 20,000,000 לירות, אבל זהו דבר מזעזע. את מי הם מצלמים? פצועים הבאים מן החזית.

שר הפנים מ. ח. שפירא:

אינם רואים מה זה אדם.

השר ו. שם-טוב:

על אופיו הסוציאלי של התקציב. נתחיל מעניין השכר. זה משתקף הכי פחות בתקציב. אדוני השר ספיר, שר המסחר והתעשייה, כשאני שומע אותך, יש לי הרגשה כאילו במשק, בהכנסה הלאומית הכל הוא עניין של שכר. אני רוצה שנראה את שני המרכיבים העיקריים.

השר מ. בגין :

מענין שאני, היושב על ידו, לא קיבלתי רושם כזה.

השר ו. שם טוב :

השכר הוא מרכיב ולא היחיד במדיניות הכלכלית הכוללת. הוא חשוב מאוד והוא קובע הרבה דברים במשק, גם גידול היתרות, גם רמת הייצור ועוד. אבל אי אפשר לראות את השכר בלבד מבלי לראות את הרווחים במשק. אני שייך לאותם האנשים שצועקים כל הזמן: "רווחים, רווחים". צריך להיות שיעור של רווחים. אבל הנה קראתי סקר של משרד המסחר והתעשייה על רווחיות התעשייה בשנת 1968. אין לי כל סיבה לחשוב שמחלקת המחקר של משרד המסחר והתעשייה אינה יכולה לעשות חשבון. בסקר כתוב שהתעשייה הרויחה בשנת 1968 ברוטו רווח גולמי של מיליארד לירות. אני רוצה לחשוות עם 1967, כי אז היו הפסדים. אבל אם בסקר נאמר שערך ההון בתעשייה היה אז בסך הכל 5 מיליארד לירות, ועל זה היה רווח של 1 מיליארד לירות, הוא אומר שרווח גולמי ברוטו בתעשייה היא 20% על יחידת הון.

אם אזכיר לכם שזה כולל את כל ההון בתעשייה, גם את ההלוואות שהממשלה נתנה להם וגם את המענקים, הרי הרווח הגולמי בתעשייה לפני תשלום המס הוא הרבה יותר גבוה מאשר 20%. אם אומר לכם שזה כולל גם משרדים ממשלתיים שלא הרוויחו אלא הפסידו, כמו מפעל ים המלח ומחצבים, הרי הרווח גדול עוד יותר. ואם אגיד כמה התעשייה מקבלת פטורים ממס לפי חוק עידוד ההשקעות, תראו שנשאר להם רווח רציני. והסכומים האלה של הרווח לא הלכו להשקעה בתעשייה, אלא הלכו לאיזה מקום אחר.

האם לאור זה מופרז הוא שהעובדים ידרשו חלק

מהרווחים האלה?

לשר האוצר יש ויכוח עם מפלגתי. גם אנחנו מבקשים תוספת שכר. אבל למה לנו להתווכח על דבר שלא יתקבל? אני אקבל את התוספת שהסתדרות תרצה לדרוש, והיא תהיה אחראית ומשותפת, וההסתדרות תיאבק על כך, ויש ממה להיאבק.

אם מדברים על אופיו הסוציאלי של התקציב, הרי כאשר באים לספוג מיליארד ורבע לירות, הבעיה היא: ממי נספוג את הכסף? בזה נקבע את אופיו הסוציאלי של התקציב. התפלאתי לשמוע שניתן להציע שבספיגה עצומה כזו לא נפגע במסים ישירים - אני מדבר דווקא על מס ההכנסה, אלא במסים ישירים בכלל. היתה הצעה כזאת של שר המסחר והתעשייה, שלא נעלה את המסים הישירים.

יש לי מספר הצעות. לא התייעצתי עדיין עם שום גורם מפלגתי, אבל אני מעלה איזה דברים. אני רוצה לתת עצות לשר האוצר. יש לו מומחים. אבל אני רוצה לראות את העניין מבחינה סוציאלית.

האם נוכל להרשות לעצמנו להמשיך גם בשנת 1970 במלווה בטחון מרצון? אני מפחד שאז לא נקבל אותה הכנסה שקיבלנו בשנת 1969. שמעתי בפגישה עם ועדי עובדים הודעה, שאני מצדיק אותה, שאם לא יוטל מלווה בטחון מחובה, לא יפנו ועדי העובדים לפועלים שיתנו מלווה בטחון מרצון. המלווה אינו יכול להיות חצי מחובה וחצי מרצון. אם ועדי עובדים באים לפועלים שיחתמו על מלווה הבטחון, הרי זה כדבר שבחובה. אני חושב כי מלווה הבטחון צריך להיחפף למלווה בטחון חובה.

קראתי מאמר של ד"ר פורדר והוא מעלה הצעה שאני נוטה לקבלה, היינו שיהיה מלווה בטחון מרצון צמוד לדולר וזה יפיג את כל הפחדים מפחות. אנשים יקנו את הנייר הזה, והממשלה תתן על-ידי כך הוכחה שאין היא חושבת על פחות. נאפשר למי שיש לו עודף כסף, לקנות ניירות מלווה כזה מרצון, ועל האחרים נטיל מלווה בטחון חובה.

יש להעלות את שיעורי מס ההכנסה על שני העשירונים העליונים של בעלי ההכנסה הלאומית, שיש להם יותר משליש של ההכנסה הלאומית. נעלה את המסים הישירים במספר אחוזים לתקופת המלחמה.

יש לי הצעה אלטרנטיבית. אם לא ההצעה הנ"ל, הרי אולי להטיל היטל בטחון מוגדל על אותן השכבות. אתם זוכרים שביטלנו מלווה חסכון וקליטה.

שר האוצר פ. ספיר:

יש לי עכשיו שתי הצעות: (א) להטיל היטל בטחון על כולם; (ב) להטיל על שני העשירונים העליונים "מס עודף", SURTAX.

השר ו. שם טוב:

הייתי זהיר יותר והצעתי פחות.

שר האוצר פ. ספיר:

זה יתן מקסימום 10 מיליון ל"י, אם אינך לוקח מעבר למאה אחוז.

השר ו. שם טוב:

במצב מלחמה הייתי לוקח גם מעבר למאה אחוז.

בעניין מס ההכנסה. שוחחתי גם עם אנשי אגף ההכנסות ואני רוצה להפנות את תשומת לבו של שר האוצר לרעיון, שאולי צריך לתת איזשהו "שיניים" לפקידי מס ההכנסה כדי להביא לתשלום של מס אמת.

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

זה בהחלט יש לעשות, ממש עד כדי מאסר.

השר ו. שם טוב:

יש אבדן הכנסות לאוצר בסכום של 100-200 מיליון ל"י - סכומים המגיעים לאוצר ושאינן משלמים אותם לו. בואו ונהיה עקביים ודראסטיים גם בעניין זה ולא רק לגבי שכר.

כאשר אני מציע העלאת מסים ישירים, אין אני שולל בזה העלאת מיסי עקיפין על מוצרים לא חיוניים.

אני בעד הרעיון הזה שבוצע באנגליה בהצלחה רבה: הפקדת סכומים על יבוא ברמה מסוימת מודרגת.

שר האוצר פ. ספיר:

גם זה בתוך ההצעות שלי.

השר ו. שם טוב:

שם זה הצליח. אפילו אם נוציא מזה יבוא בטחוני, יבוא לצרכי השקעה ויבוא לשם יצוא, זה יכול לתת סכומים לאוצר, להקטין את הלחץ על האשראי ולתת לנו עוד כמה תוצאות.

אולי אפשר לחשוב על עוד איזה רעיון. איני יודע מה יחשוב שר האוצר על הצעה לייצור בתעשייה קרן אנטי-מחזורית, שהתעשייה תפריש סכומים בימי גאות לקרן זו ותכניס לעצמה סכומים במין קרן, מעין קרן הביטוח נגד אבטלה, התעשייה תפריש סכומים לקרן משלה באוצר בימי גאות סכום מסויים מדי שנה בשנה ושהיא תקבל חזרה בימי שפל. זה קיים במדינות שונות ומצליח. זוהי צורה מסוימת של חסכון.

אני רוצה להפנות את תשומת לבו של שר האוצר לדבר נוסף. כולם מדברים על קימוץ בדולרים לגבי היוצאים לחוץ לארץ. דרוש לעשות שינוי בעניין זה אפילו מבחינה אסתטית. אולי נקבל את הרעיון שהושמע, שנקציב לכולם באופן שווה מאה דולר לאיש לפי השער של 3 וחצי דולר, אולם לאלה שנקציב עוד 200 דולר, נגבה מס של 1 וחצי ל"י על כל דולר נוסף, ולאלה שנקציב עוד 200 דולר - נגבה מס של 3 וחצי ל"י על כל דולר נוסף. ישלם המטייל לקופת האוצר יותר לירות, או יקח פחות דולרים. זה דרוש לנו גם מבחינה פסיכולוגית.

שר השיכון ז. שרף:

ראשית כל הערה ביחס לאוצר ובנק ישראל בשנת 1968/69 ובשנת 1969/70. בשנת 1968/69 לקח האוצר מבנק ישראל פורמלית סכום של 580 מיליון ל"י, ובשנת 1969/70 מיליארד ו-400 מיליון ל"י.

שר האוצר פ. ספיר:

עד סוף השנה זה יגיע למיליארד ו-840 מיליון לירות.

שר השיכון ז. שרף:

אני מדבר על המצב ברגע זה. הקפיצה עצמה מטילה אימה. ואני רוצה להעמיד את הדברים על דיוקם. נכון הוא שהאוצר לקח בשנת 1968/69 סכום של 580 מיליון ל"י מבנק ישראל, כי הוא לא רצה לתת יותר ונדמה לי שבמאוס 1969 צריך היה להחזיר לו סכום של 350 מיליון ל"י. לוו את הכסף הזה לזמן קצר של שבועיים עד שישה שבועות בבנקים בחוץ לארץ ובבנקים בארץ כדי להחזיר.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אפילו לעשרה ימים.

שר השיכון ז. שרף:

לכן זה הופיע בחודש היחיד שבו הופיע דין וחשבון של בנק ישראל עם גידול הרזרבה. זה היה בסוף מאוס, מפני שלוונו דולרים לעשרה ימים או לשבועיים.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

החוק מחייב זאת.

שר השיכון ז. שרף:

החוק מחייב זאת מפני שנגיד בנק ישראל לא הסכים שנקבל מהבנק כמילווה סכום גדול יותר. סכום של 350 מיליון ל"י לוונו מבנקים בחוץ לארץ ובארץ לזמן קצר והחזרנו את הסכום לבנק ישראל ימים אחדים לפני ה-31 במאוס ולקחנו את הסכום הזה אצלו שוב בשבועיים הראשונים או בשלושת השבועות הראשונים של חודש אפריל.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

כמה זה עלה?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

זה עלה 2,500 דולר.

שר השיכון ז. שרף:

לקחו את זה ל-WEEK END.

לא זוהי הנקודה. הנקודה היא שהסכום מופיע כהדפסת כסף בשנת התקציב 1969/70, ולמעשה היתה זו הדפסת כסף ב-1968/69. נוסף על כך זה לא הספיק. ביקשנו ממשרד הבטחון להשיג אשראי לזמן קצר בסכום 170 מיליון ל"י, שעל זה לקחנו גם אחרי כן כסף מבנק ישראל ושילמנו את זה אחרי ה-1 באפריל. ביחד היו למעלה מ-500 מיליון ל"י כאלה, ואם אנחנו מוסיפים את הסכום הזה על הסכום של 580 מיליון ל"י, הרי בשנת 1968/69 הדפסנו מיליארד ו-100 מיליון ל"י, וההפרש של למעלה מ-500 מיליון ל"י מבחינת הדפסת כסף לא היה בשנת 1969/70, אלא מיליארד ו-300 מיליון ל"י לעומת מיליארד ו-100 מיליון ל"י בשנה שלפני זה. כמובן כל זה אינו משנה את העובדה מבחינת המשק, שבשנתיים לקחנו את הסכום העצום

הזה. מבחינת המשק אין שום משמעות לכך שזהו חשבון של שנתיים, אם כאן ראשית השנה היא 1 בינואר ושם ה-1 באפריל. דבר מוסכם הוא שזהו התאריך, אבל מבחינה אקומוולטיבית אין זה אומר ולא כלום. מבחינה פסיכולוגית הקפיצה הזאת אומרת לציבור לא מעט.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אצלנו יש חשבון אחד: חשבון האוצר.

שר השיכון ז. שרף:

אבל זה לא הופיע כחשבון אחד, זה הופיע כשני

חשבונות.

שר האוצר פ. ספיר:

החשבון הוא מטריד, יותר מאשר מחריד.

שר השיכון ז. שרף:

חיית בחרדה וגם אני כשר האוצר חייתי בחרדה. במארס 1969 דיברתי בפני אחד החוגים החשובים של רוכשי הבונדס במיאמי ושם השתמשתי בביטוי כזה, שהמדינה נראית בעיני כבן אחד שביד אחת הוא עושה במלאכה והשניה לוחמת בשלח.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אוחזת בשלח.

שר השיכון ז. שרף:

אמרתי "לוחמת" ועוד הוספתי כי מהבחינה הכלכלית נחתך לו ברגליו וריד והדם מטפטף ומטפטף.

אחד שהיה נוכח שם אמר לי באדיבות ובאהבה:

I THINK YOU SHOULD NOT USE THIS METAMORPHOSIS AGAIN; IT IS FRIGHTENING. אבל זוהי המציאות. בכל אופן, רציתי להעמיד את המספרים על דיוקם. לא שאין לי חרדה, אבל חשוב לי להציג את המספרים לפי כל שנה ושנה.

הערה שניה שאני רוצה להעיר, היא: מה בעצם קרה לנו בשנה זו שהרזרבה של מטבע חוץ ירדה במידה כזאת לעומת הציפיות שהיו לנו בהתחלת השנה.

אתחיל קודם כל מהציפיות. הציפיות התחילו לא ממה שקרה בארץ, אלא מה שקרה בחוץ לארץ. הפראנק עמד בפני פחות. דיברו על פחות לפני שעשו את הפחות. בסופו של דבר עשו את הפחות. כלכלנים רבים הניחו שהפחות של הפראנק יגרור אחריו גם פחות השטרלינג, ופחות השטרלינג ממילא ימשוך אחריו פחות של הלירה הישראלית, כפי שזה היה בנובמבר 1967. לכן ברחו מן הלירה אל אגירה ולהזמנות יבוא.

אביא לכם דוגמה מענף היהלומים. בשנת 1968 יבאנו יהלומים בסכום של 162 מיליון דולר ויצאנו על סכום של 195 מיליון דולר, זאת אומרת היבוא היה 80% מהיצוא. בשנת 1969 יבאנו עד סכום של 205 מיליון דולר ויצאנו על סכום של 220 מיליון דולר, זאת אומרת ערך מוסף של 7.5%. ברור מזה שיהלומנים ייבאו יהלומים על 100 מיליון דולר בערך שלא היו צריכים ליצוא, אלא אגרו אותם. וכך בספטמבר או באוקטובר נרשם היבוא הזה בדולרים ולא בלירות. ואם זה ביהלומים כך, הרי גם בתחומים אחרים של המשק ייבאו מוצרים שלא היו צריכים בהם לא לייצור ולא ליצוא. אולי זה UNDER STATEMENT קטן מה שאני אומר, אבל זה גרם לאחר במאזן התשלומים של 50 מיליון דולר לפחות ואולי למעשה עד 80 מיליון דולר.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

לכל הפחות.

שר השיכון ז. שרף:

אבל אני זהיר ולכן נקטתי מספר מינימלי.

זה בא מצפיה שבאה מחוץ לארץ. הם היו הראשונים. הם גם יכולים יותר לבצע את ההזמנה והמשלוח.

דבר שני שקרה, הוא שיצואנים לא הביאו חזרה את מטבע החוץ באותו טמפו שבו היו רגילים להביא אותו קודם לכן. יש להם אפשרות להשקות את הכסף בחוץ לארץ תשעה חודשים. יש בעיה של מימון והם מקבלים תמריץ. אבל הם מקבלים את התמריץ רק כאשר הם מביאים את הדולרים ממש לארץ ולא כאשר הם מייצאים את הסחורה. אבל הפעם נראה היה להם שכדאי בינתיים שהריבית בחוץ לארץ קפצה מ-7% עד 8%-11% עד 12%. גם התחיל להתגלגל לשוק העולמי, גם מפאת צמצום הכסף וגם מפאת המדיניות של ממשלת ארצות הברית. הריבית שהם הפסידו בקבלה מאוחרת של התמריצים היתה הרבה יותר נמוכה מאשר הריבית שהם קיבלו בעד הכסף בחוץ לארץ, והם איחרו בהעברת הכספים לארץ. אולי כתוצאה מזה גדלה גם ההכרח. אינני יודע. אבל אומרים שהשקו העברת סכום של 50 מיליון דולר לארץ.

אינני אומר את כל זה רק כדי להסביר, אלא יש מזה

כמה מסקנות.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

האם המסקנה היא שהשנה ייכנס הרבה כסף?

שר השיכון ז. שרף:

המסקנה היא שבחומר שהוכן באוצר על יבוא יהלומים לעומת יצוא יהלומים הצפוי, ההערכה היא גבוהה מדי בסכום של 20 עד 25 מיליון דולר. וזה יופיע בסוף.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

המצב יהיה גרוע יותר.

שר השיכון ז. שרף:

ב-1970 ייבאו פחות. מומחים אומרים שבהתחלת פברואר נדע מה יהיה בשוק היהלומים. זה יהיה בהיקף הקניות והמתנות של הגברים לנשים שלהם ולא שלהם לחג הפסח.

קרה עוד דבר, שבשירותי התיירות היתה הכנסה קטנה ב-25 מיליון דולר מן המצופה לפני שנה, וזה מפני שפחת מספר התיירים, בכל אופן לא היה גידול. אין שום ספק שהגורם היחידי לכך היה המצב הבטחוני בשנה זו. לעומת זאת גדלה בסכום של 15 מיליון דולר ההוצאה של התיירים שלנו לחוץ לארץ, למרות שהעלינו את המס בחודש מאי על נסיעות לחוץ לארץ, היינו בהתחלת עונת התיירות. זה לא עצר בצורה ניכרת את גל הנסיעות לחוץ לארץ. אמנם היתה זעקה גדולה נגד העלאת המס, אמרו שאין זה הוגן, אבל מי שנסע - נסע.

שר החקלאות ושר הבריאות ח. גבתי:

כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ.

שר השיכון ז. שרף:

ההבדל בחשבון התיירות לרעת מאזן התשלומים היה בסכום של 40 מיליון דולר, היינו מינוס תיירים נכנסים ופלוס תיירים יוצאים לחוץ לארץ. אין פה לבוא בטענה לאיש, כי מצב הבטחון משפיע כפי שהוא משפיע.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אל חלק יש לבוא בטענות, אל היוצאים לחוץ לארץ.

המס לא היה מספיק.

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

גם העלו את מכסת הדולרים ליוצאים.

שר השיכון ז. שרף:

בכלל אני חושב שכל מי שידון אותי, לא יהיה שופט יותר מחמיר עלי מאשר אני עצמי חושב על שנת 1969, על ה"פקג' דיל" וכו', אם כי זה היה על דעת כולם או לא כולם. אבל על זה אינני מדבר.

יש גידול בנכסי השקעה למעלה מן הצפוי בסכום של 40 מיליון דולר, גידול שאנחנו כולנו שמחים לו. זה כמעט כל הגידול בהשקעה בתעשייה, בבניה, בצירוף לבניה מעל למה שהיה מצופה בתחילת השנה. אם חיינו בצפייה של שש מאות מיליון וההשקעה היא 750 מיליון, כל הגידול הבא בצירוף, בניצול מכסימלי של המבנים הקיימים והרחבת הייצור, וזה בחלק גדול בלי גידול מספר הפועלים.

אינני מסכים עם נגיד הבנק, שהצריכה משפיעה יותר מאשר ההוצאה הבטחונית. אם אני זוכר את דברי שר האוצר, הרי הוא הזכיר מספר של 600 מיליון ועוד מספר מיליונים ביבוא בטחוני. אני מבין שזה יהיה הישיר בחשבון שירותים, ואם השנה החלק הבלתי ישיר היה סכום של 50 מיליון דולר, הריני חושב כי בשנת 1970 יהיה יותר. רציתי להשיג אישית מספרים במשרד הבטחון, אבל לא הצלחתי. גם להם קשה להשיג זאת. אני חושב שהסכום יהיה גדול יותר, ובוודאי יהיה גדול יותר בשנת 1970, והיבוא הבטחוני הישיר והלא-ישיר עלול להגיע לסכום של 700 מיליון דולר. אתה תגיע לממדים כאלה שאפילו תאיט את גידול הצריכה, לא תכסה את ההפרש.

אם תוסיף 200 מיליון דולר יבוא כדי להוריד 200 מיליון דולר במקום אחר, יש לפרש זאת יותר. 200 מיליון דולר יבוא בצריכה הם 700 מיליון לירות, אפילו אם אני לוקח בחשבון את הצריכה השולית של אותם המוצרים שם אלמנט היבוא הוא הרבה יותר קטן, אבל יש בו הרבה גידול צריכה של השכבות בעלות ההכנסות הנמוכות. אם אני אגיד שזה בממוצע 40%, הרי כדי להקטין ב-200 מיליון דולר, זאת אומרת לקצץ את גידול הצריכה לעומת היבוא לעומת היבוא הבטחוני, בשעה שאינך רוצה לנגוע בהשקעה ואתה צריך לשלם חובות ואינך רוצה להקטין את היבוא לשם צריכה ב-500 מיליון דולר, זאת אומרת במיליארד ושבע מאות מיליון לירות, וזה לעומת סכום של 200 מיליון דולר כמרכיב יבוא. אני מוכן לקחת בחשבון שאינך צריך להקטין בכל הסכום של 500 מיליון דולר, כי אם אתה מקטין את הצריכה, אתה מגדיל את היצוא, אבל אתה צריך להקטין בסכום עצום כזה שאיננו מתקבל על הדעת.

באיזה אמצעים חמורים שלא נאחז - נצטרך לאחוז בעניין זה באמצעים חמורים - נדמה לי שכולנו תמימי דעים בקשר למה שאמר כאן שר האוצר, שאנחנו נגדיל את החוב או נקטין את הרזרבות. יש מזה השלכה לשנים הבאות.

עשינו חשבון לשלוש או ארבע שנים.

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

תשלום חובות.

שר השיכון ז. שרף:

לא רק תשלום חובות. הגדלת החוב והגדלת התשלומים. והעניין הוא חמור מאוד. ביחס לתקציב: אם שר האוצר בא ואמר שהוא איננו יכול להקטין את התקציב מתחת לסכום של עשרה וחצי מיליארד לירות...

שר האוצר פ. ספיר:

לא אמרתי זאת.

שר השיכון ז. שרף:

אני רואה את המיליארד בין תשעה וחצי לעשרה וחצי

מיליארד כאסון.

כפי שאמרתי, לא הצלחתי ללמוד את פרטי תקציב הבטחון. אמרתי בשיבה משותפת של ועדת הכספים של הכנסת עם ועדת החוץ והבטחון לפני פחות משנה, כאשר דנו בתקציב הבטחון, שאני חושב שזה אחד הדברים הרעים במדינה, שיחס לתקציב הבטחון, שהוא בעל משקל גדול כזה, אין שום גוף מחוץ למשרד הבטחון המסוגל להיכנס לפרטי העניינים.

סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות י. אלוץ:

מדוע?

שר השיכון ז. שרף:

אני לא הצלחתי.

סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות י. אלוץ:

מדוע בארצות הברית הדבר אפשרי ובישראל אי אפשר?

שר השיכון ז. שרף:

גם בארצות הברית אי אפשר היה עד שמקנאמרה נכנס כשר הגנה והצליח בזאת אחרי מלחמות עם הגנרלים.

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

והוא הגדיל את תקציב הבטחון.

שר השיכון ז. שרף:

הוא הגדיל את תקציב הבטחון בשביל מלחמת

וייטנאם.

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

הוא עשה כמה שגיאות אחרות.

שר השיכון ז. שרף:

הערה אחרונה ביחס למס הכנסה. זה קשור במקצת עם המשא ומתן על השכר. הויכוח על השכר מתנהל באופן משונה. הוא מתנהל בקשר לתעשייה, והתוצאה תהיה בענפים אחרים. בתעשייה היה רווח. והפרדסנים יצטרכו לשלם מס גבוה למדי וידרשו תמריץ, כי אצלם לא גדל הרווח כמו בתעשייה. הוא הדין ביחס לתחבורה ולשירותים. כפי שהקשבתי וקראתי, היה הבסיס של הויכוח בכל מקום על התעשייה כאילו זהו הגורם היחיד במשק. זהו גורם כבד, אבל לא הגורם היחיד.

אבל לא על זה אני רוצה לדבר. אם תשולם תוספת היוקר, הריני חושב שהדרישה של ההסתדרות או של מי שדורש בהסתדרות לשלם תוספת היוקר, מפני שיש יוקר ומפני שצריך להחזיר שכר ריאלי, אבל בדרישה לשלם אותה פטורה ממס הכנסה, יש שני שיבושים, שני עיוותים, אחד כלפי המדינה שהיא צריכה לשלם תוספת יוקר ואין לה מניין, כי אין היא יכולה לגבות מס על תוספת יוקר, ויש בזה עוד עיוות: תוספת יוקר פטורה ממס הכנסה נותנת עדיפות להעלאה עצומה לבעלי ההכנסות הגבוהות, וככל שההכנסה היא גבוהה יותר, ההעלאה היא גדולה יותר, כי הוא מקבל תוספת של 100% בעוד שבכל הכנסה אחרת ישנה תוספת של לא למעלה מ-30% או 40% או 50%. ומי שנלחם בהסתדרות על תוספת יוקר פטורה ממס הכנסה, צריך לדעת כי הפועל שאיננו משלם מס או בממוצע 5% או 10% או אפילו שולי 22%, ייהנה מזה מעט מאוד.

השר ו. שם טוב:

כל ההסתדרות נלחמת על זה.

שר השיכון ז. שרף:

אם כל ההסתדרות טועה, הרי כל ההסתדרות מדברת על המסכנים ומסתכלת אל המחלקה האקדמאית.

שר הסעד י. בורג:

בראבו!

ראש הממשלה ג. מאיר:

יש גם שרים שהם מאוד רגישים להעלאת השכר לטובת

האקדמאים.

שר הסעד י. בורג:

בכל אופן זה היה ניסוח מצויין.

שר השיכון ז. שרף:

ישנה הצעה להחליף פטור של תוספת יוקר בשכר ולהחליף בפטור אישי. צריך להגדיל את הפטור לילדים ולא להגדיל את הפטור לאיש ואשתו, אולי אפילו לא לילד הראשון, אם יש הצדקה להגדלת הפטור. זה גם עלול לסייע במשהו לעידוד הילודה, אם כי זוהי תרומה קטנה. צריך להשתמש בסכומים האלה שדורשים כי האוצר יוותר עליהם, להגדיל את הפטור ככל שהמשפחה היא גדולה יותר, נאמר החל מן הילד השני או השלישי. למפרנס אישית לא צריך להגדיל את הפטור ולא כלום, כי יש לו די פטור.

השר ל. דולצין:

אין בכוונתי להיכנס לפרטים ולהביא הצעות מיוחדות. תהיה עוד איזו הזדמנות בועדת השרים לענייני כלכלה לדון על הפרטים ולשמוע על ההצעות. אני רוצה להעיר הערות כלליות, מבלי להתיימר שאני מכיר כבר את כל העניינים.

מה ההתרשמות שלי מהצעת תקציב זו? יש לה כמה אספקטים, אבל אני חושב שרצוי מאוד להצביע על החלק החיובי בו, והוא: ההתפתחות המרשימה של המשק שלנו. אני חושב שמוכרחים לקחת את זה בחשבון. ולא רק ההתפתחות המרשימה של המשק, במיוחד בשנים האחרונות אחרי המיתון, אלא גם הציפיה לשנים הבאות.

שנית: המצב הפיננסי הוא מצב מחריד וקשה מאוד. כלומר, מצד אחד המצב הכלכלי הוא טוב, המשק מתפתח. מצד שני המצב הפיננסי הוא קשה ומחריד. הייתי רוצה לנתח קצת גם את המצב המוניטרי שלנו. לפי התחזית של שר האוצר, יהיה לנו במאזן התשלומים של שנת 1970 מיליון דולר מהכנסות המגבית, בונדס, השקעות, מילואות, פיצויים אישיים מגרמניה. הבעיה היא שיחסרו לנו במאזן התשלומים 250 מיליון דולר. עלינו לשאול את עצמנו: האם יש אפשרות לכסות את ההפרש הזה? האם יש כוח במשק עצמו לתת לנו את ההפרש הזה? ואם לא, האם יש גורמים אחרים שיכולים לכסות את ההפרש הזה?

עלינו לקחת בחשבון שהתקציב בשנת 1971 יהיה גדול יותר מן התקציב הזה והתקציב בשנת 1972 יהיה גדול יותר מאשר התקציב בשנת 1971. זוהי עובדה מצערת ביותר, אבל היא עובדה, שאם כי כולנו רוצים בשלום אבל המצב המלחמתי יימשך בוודאי עוד שנה, שנתיים ושלוש שנים, ואלוהים יודע לכמה זמן, ואנחנו הולכים לקראת מצב שהעול הפיננסי שלנו, כולל הוצאות המלחמה יילך ויגדל, אבל האם המצב כל כך מחריד שאין סיכוי לפתרון?

אינני יודע אם יש אפשרות לכסות את כל הסכום 250 מיליון דולר, אבל ללא ספק אפשר לכסות סכום של 200,000,000 דולר: א. על ידי הגדלת היצוא ב-100,000,000 דולר, על ידי הקטנת גידול היבוא בסכום נוסף של 100,000,000 דולר. קודם כל אני רוצה להתייחס לחלק של היצוא.

מלים אחרות לגבי פירות. יש אצלנו כלכלנים מלומדים מאוד במדינה הדורשים פירות. אינני יודע מאיזה מציאות ובאיזה ספר תורה מיוחד הם לומדים את העניין הזה. בדרך כלל העניין של פירות הוא מכשיר לעידוד יצוא. אצלנו המצב הוא הפוך. אצלנו הצריכה היא המפריעה ליצוא. שמעתי הצהרה מפי שר האוצר, שגם השנה יכולנו להגדיל את היצוא בסכום של 100 מיליון דולר אילו השוק המקומי לא היה בולע את זה.

שר השיכון ז. שרף:

אמרתי שני דברים. אמרתי שזה גם עניין של חוסר

כוח אדם.

השר ל. דולצין:

ברור שאין צורך בפיחות. אבל כאשר מדברים על פיחות, יש תמיד רושם שיהיה פיחות. אבל צריך להיות ברור מאוד לקהל פה ובחוץ לארץ, וזה צריך לא רק להישמע, אלא הציבור צריך גם להשתכנע שכוונת התקציב הזה איננה פיחות ושאינן פה שום רמז על פיחות. הפחד מפני הפיחות גרם לנו כבר הרבה צרות. השר שרף כבר הזכיר זאת שאנשים לא העבירו מחוץ לארץ את כל הדולרים שהשיגו בעד מכירת סחורות. אני רוצה לציין לשבח שהתקציב הזה קובע מטבעו שאין פיחות ואין צורך בפיחות. זה דבר חשוב.

משהו לגבי יבוא. אמר נגיד הבנק, ואני בהחלט מסכים אתו, שאנחנו צריכים לשאוף לכך שהיבוא לא יגדל יותר מאשר ב-10%. גם כאן יש איזה דבר פסיכולוגי. ראש הממשלה הזכירה את עניין המכונות. ודאי לא התכוונה לאיזה 20 או 30 מכונות. במשק הציבורי במשק הסוכנות והממשלה יש אלפי מכונות. אינני יודע אם זה יכול לתת לנו כסף רב, אבל זה דבר פסיכולוגי מאוד. אותו הדבר לגבי כמה מוצרי מותרות. למשל, כשאני ואשתי הולכים לקנות, אין אנחנו יכולים להבין לשם מה צריך להביא לארץ שוקולדה משוויץ. אמנם זה קשור עם חשיפה ועם ליברליזציה. אבל יש כמה דברים בולטים יותר. בכל פעם כשאני עובר באיזה כביש, אני רואה מכונות קאדילק ואני יודע כבר לפי השלט למי המכונות שייכות.

שר הסעד י. בורג:

כמה ישנן במדינה?

השר ל. דולצין:

יש גם הרבה אמפלט ודוג'ים ועוד ועוד.

אמנם מצד אחד אם נמנע את יבואן, זה יתנקם בהכנסתו של האוצר, אבל מצד שני זה דבר מאוד רציני.

שר הסעד י. בורג:

האם יש יותר מ-20 מכונות קאדילק במדינה?

שר המסחר והתעשייה י. ספיר:

יש מיליון איש הרואים אותן.

השר ל. דולצין:

אינני יודע באיזו מידה אפשר לצמצם את היבוא, אבל זו צריכה להיות המדיניות שלנו.

עכשיו אני רוצה לומר דבר נוסף לטובת מצב הרוח שלנו. גם זה חשוב, וכדאי להסביר זאת לעם. במטבע חוץ שאנחנו מקבלים יש סכום של כ-500,000,000 דולר כסף של העם היהודי, וזה חוץ מהפיצויים, המגבית שאנחנו מקווים להגיע בה חשנה ל-250 מיליון דולר, יש כ-165 מיליון דולר מבונדס ויש השקעות. אנו מתקרבים להכנסה של חצי מיליארד דולר, זוהי הכנסה שבאה מן העם היהודי, העוזרת לנו בצורה רצינית מאוד. אין לי שום ספק שבמאמץ מסויים נוכל תוך שנה או לכל היותר תוך שנתיים להגדיל את ההכנסות האלה ב-100 מיליון דולר. עלינו לזכור זאת כדי שנודע שאם כי המצב הוא קשה מאוד, אבל אין הוא ללא פתרון. כלומר, חלק מהגרעון במאזן התשלומים אנחנו מסוגלים בעצמנו לכסות ובחלק יצטרף העם היהודי ויעזור לנו.

אני רוצה לעבור עכשיו לחלק החברתי-כלכלי. מלים אחדות לעניין הבטחון. אין שום ספק ואין שום ויכוח בינינו שלמען הבטחון צריך לעשות את הכל. אבל יש בכל זאת במשרד הבטחון מפעלים כלכליים שהם מהווים חלק ניכר מהתקציב. האם יש באמת איזו בדיקה כלכלית לזמן קצר ולטווח ארוך ביחס למפעלים אלה? הרי זה משפיע על כל התפתחות המשק שלנו. נגיד הבנק הציע קיצוץ של 5% בכל התקציב שלנו. שר הבטחון אמר בהחלט בצדק מה שאמר. אבל בכל זאת יש צורך להקטין גם את תקציב משרד הבטחון ב-2%, ויתכן שהדבר ניתן. ויש צורך לגבי יתר המשרדים לקבל את הצעתו של נגיד הבנק ולהקטין את ההוצאות ב-5%. ודאי יש שוני בין משרד למשרד. ודאי זה לא ניתן להיעשות בכל האחוזים במשרד החינוך ובמשרד

הסעד. אבל בדרך כלל ישנה אפשרות לעשות זאת. ואם אנחנו באים לקהל עם היטלים חדשים ועם דרישות חדשות, צריכה קודם כל הממשלה עצמה לתת דוגמה שהיא מתחילה בקימוצים ובחסכוניות. כפי שאמרת, יכול גם משרד הבטחון לצמצם את תקציבו ב-2%. אני מתייחס לחלק התעשייתי כלכלי.

שר המשטרה ש. הלל:

מה זאת אומרת "התעשייתי" - לקנות יותר בחוץ?

השר ל. דולצין:

אני מתכוון לצד האדמיניסטרטיבי. אם נגיד לעם שאפילו בענייני בטחון, שהוא ציפור הנפש שלנו, קיצצנו 2%, זה יקל על כל מאה ההצעות ששר האוצר יביא לנו.

זה קשור גם עם עניין השכר. אמר שר האוצר שאין עוני במדינה. אינני מסכים לכך. אולי הוא לא השלים את הפסוק שלו ולכן זה לא הובן. העוני הוא אולי לא בפרנסה, אבל בשיכון. שם יש עוני מזעזע. אני מכיר את העניינים האלה מן הימים שהייתי ראש מחלקת העליה והקליטה וגזבר הסוכנות. הייתי מבקר במקומות האלה. יש ומשפחה של עשר נפשות יושבת זה עשר שנים בחדר או בחדר וחצי. אמנם יש להם טלוויזיה ורדיו ואולי אפילו מכונת, אבל מצב השיכון שלהם הוא מזעזע.

ודאי אין עוני ביחס לפרנסה, חוץ מן השכבה של בלתי מועסקים, של מקרים סוציאליים שאינם יכולים לעבוד. אנחנו היום במדינה במצב של חוסר בידיים עובדות, וכל אדם שמסוגל לעבוד יכול להרוויח. מבחינה זו אין עוני במדינה, אבל כאן קרה דבר מעניין. היות ויש ביקוש כזה לידיים עובדות, הרי משפחות מרובות ילדים, מיד כשהילדים גדלים, הם עובדים ומוסיפים לפרנסת המשפחה כולה. לפעמים קשה לזוג צעיר ולא דוקא למשפחות מרובות ילדים. לחלק גדול מן המשפחות האלה יש חסכוניות והן קונות מכשירי טלוויזיה ומקררים. הבעיה שלהם היא שלפעמים אין להם לאן להכניס את המכשירים האלה. הם גם מכבזים חלק ניכר מהכסף לשם צריכה. יש בזה גם דבר פסיכולוגי, זהו כסף חדש.

היתה גם תופעה אחרת, היתה בכל זאת זחילה של השכר, אני חושב בשנתיים האחרונות, בגובה של 10% (השר ו. שם טוב: לא) והמחירים לא עלו, אלא רק במקצת. אני חושב כי מי שבא ודורש היום העלאת שכר, הוא פוגע באוכלוסיה שלנו. המצב הכלכלי המשקי של האוכלוסיה שלנו הוא טוב. אם אינני טועה, אנחנו נמצאים במקום ה-12 או ה-13 לגבי רמת החיים בעולם. זה לא כל כך רע. אם אנחנו נדאג לשכבות הנמוכות הזקוקות לסעד, וגם בתקציב יש תמיכה בסעד, נראה את העניין בתמונה שלמה יותר. אם מישור מציע למשל תוספת שכר של 10% או 11%, הרי מטבע הדברים תצטרך המדינה לקחת את זה בחזרה, כיוון שיהיה גרעון עצום ועלינו יהיה לכסות את הגרעון. יש כאן דבר פסיכולוגי: אתה נותן ולוקח בחזרה. אתה מטיל מס ואתה יוצר מצב רוח קשה במדינה. והרי הדבר החשוב ביותר הוא לשמור על מצב הרוח הטוב ולהסביר לקהל שלא מבקשים ממנו להדק את החגורה, אלא לחיות ביתר צניעות, לשמור על רמת החיים של היום ולא להעלות אותה, ולבקש לשמור על רמת החיים של היום זה רחוק מאוד מהדיקת החגורה. וכאן קודם כל הבעיה של השכר. בהעלאת השכר יש משום העלאת רמת החיים. היא תגרום לצריכה גדולה יותר שתמנע מאתנו יצוא גדול יותר. ודאי כל אחד ואחד חושב על עצמו ורוצה להרוויח קצת יותר, אולם אנו חייבים בהסברה גדולה לעם שאנחנו במלחמה ואנחנו מבקשים ממנו רק לא להעלות את רמת החיים ויתכן שהקהל יבין זאת. אני גם מקווה שנמצא דרכים שונות על-מנת לקבל את הכסף החסר לנו. אם ניתן לא להגדיל את מס ההכנסה ולכסות את החסר בדרכים אחרות - מה טוב. כיוון של הטוב שהיה במדינה, שב-4 השנים האחרונות לא העלינו את מס ההכנסה והמחירים לא עלו והשכר לא עלה והיתה יציבות - אם נוכל להימנע מהעלאת מס ההכנסה - מה טוב. ואם לא - נצטרך לעשות רפורמה במס ההכנסה. כל מה שנטיל על העם, הוא יקבל לפי דעתי, כי יש נכונות אצל העם לשאת בעול. אבל הוא אינו צריך לראות זאת כגזירה, אלא כדבר שאנחנו חייבים לעשותו, ולפיכך חשוב הדבר הפסיכולוגי; הסברת כל דבר ודבר לעם כדי שלא ייראה בעיניו בגזירה.

אמר נגיד בנק ישראל כי כעבור שש או שבע שנים נוכל להגיע לחוף מבטחים. אם אנחנו רואים את ההתפתחות שלנו ואנחנו צריכים לדאוג לצמיחה של המשק, הרי אני בהחלט בעד העלאת התוצר הלאומי ב-8% עד 9%, אבל לא ב-13%. זאת אומרת, דרושה קצת האטה. אבל אינני יודע אם יש לנו כלים מספיקים כדי לבדוק את הדבר ולפקח על הדבר הזה. זה אחד הדברים שצריך לדאוג לו. אם נגיע תוך ארבע שנים לפי הטמפו הזה ליצוא ב-2 מיליארד דולר, וזה ניתן, ואם נגיע לפער קטן יותר ביבוא ושחלק גדול יתכסה על ידי יבוא הון מבחוץ, על ידי יהודים ובכל מיני דרכים אחרות, הרי עלינו להסביר לעם שעכשיו אנחנו במלחמה וזוהי תכנית ל-4 שנים ולהצביע גם על הטוב והחשוב והגדול שיבוא אחרי כן, נוכל להשיג זאת.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

לאחר ששמענו את הרצאת שר האוצר ואחרי כן את דבריו של נגיד בנק ישראל, היינו פחות רגועים מאשר לפני כן. ראינו את עצמנו עומדים על פי התהום. אנו עומדים בפני מצב כזה שעוד לא עמדנו בפניו, אולי רק בתחילת הקמת המדינה. אבל בכל יתר השנים עוד לא היה מצב כה גרוע כפי שהוא כיום. זה מחייב אותנו לאחוז בכל האמצעים החמורים ביותר כדי להציל את המדינה. אם אנחנו שומעים מהדין וחשבון של הבנק שמדי יום ביומו אוזל עוד מיליון דולר ועוד מיליון דולר מהרזרבה של מטבע חוץ, אינני חושב שאנחנו יכולים לשבת בשקט. חסרים לנו כאן שני מיליארד לירות. אומרים שמיליארד אחד אפשר להשיג, אבל לשם כך עלינו לעשות מאמצים כדי שזה ייפול על כל חלקי העם ובייחוד על אלה שיכולים לשאת בזאת. לדעתי אנחנו צריכים גם להרגיל את הציבור להדק קצת את החגורה, כי אנחנו חיים עכשיו כאילו לא קרה שום דבר בארץ. להיפך, אנחנו כאילו נהנים שיש מלחמה ויש הנהנים מן המלחמה הזאת. כל אותם הישובים שאינם נמצאים על יד תעלת סואץ ובבקעת הירדן, נמצאים עכשיו בגאות והם הנהנים מכל מה שמתהווה במדינה. זה אינו יכול להימשך יותר. זה יוצר פער, זה יוצר גם טרוניה בלב רבים שכך היא המציאות שלנו, שאין שיתוף פעולה בין העורף לבין אלה הנמצאים בחזית. אנו מוכרחים לסדר עכשיו כך את החיים שלנו, שיהיה מורגש שגם העורף נושא קצת בעול הזה. אנחנו מוכרחים להביט קצת גם על אלה שנהנים מבלי לדעת שיש בכלל מלחמה בארץ.

אתחיל מהדברים הקטנים, אבל שהם חשובים מאוד מהבחינה הפסיכולוגית. רצות אצות בכל רחבי הארץ מכוניות, ובדרך הריצה הן כמובן הורגות אנשים. מוציאים עליהן, על הוצאות בנזין וכבישים מטבע חוץ. צריכים איפוא להיות מיסים די גבוהים גם על עצם קניית המכונית, גם על הוצאות הבנזין והרשיונות, למען יידעו האנשים שהמדינה נמצאת במלחמה, וכל הרוצה לחיות כאן כאילו לא קרה שום דבר, מוכרח לשלם בעד זה.

כשאנו מדברים על מיסים, צריך תמיד להבדיל בין יבוא של מוצרי לוקסוס ובין יבוא סתם. אם זה יבוא של מוצרים הדרושים לכל המון בית ישראל, הרי על זה אין להעלות את המיסים. אבל אחרת הוא אם מביאים מוצרי לוקסוס. ועל זה מוציאה כבר עכשיו שכבה לא קטנה. אם באים למקומות שונים, רואים שגששמים במשקאות קוניאק וויסקי היקרים ביותר, הקוניאק הישראלי כבר אינו מספיק. מי שרוצה בכך צריך לשלם בעד זה. אם ישלמו בעד זה מיסים נוספים, אין לי כל ספק שלא יכניסו כל כך הרבה סחורות מן החוץ, ואם בכל זאת ירצו להשתמש במוצרים כאלה - ישלמו לאוצר סכומים נוספים. לא נפסיד איפוא מבחינה כספית, אבל מהמדינה יירד איזה עול. גדל מספר הדיסקוטקים והסטקיות במדינה עד שאין להתמצא בזאת.

השר י. ברזילי:

צריך תדריך.

סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות י. אלון:

הסטקיה היא המסעדה הזולה ביותר.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

יש ודאי מקומות הרבה יותר יקרים.

זה הפך את כולנו לסטקיאדה, אם בכל פינה אתם פוגשים דברים כאלה. זה ממש איום.

שר הפיתוח ח. לנדאו:

כמו סניפי בנקים.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אם נצמצם זאת, זה לא יכניס אמנם כל כך הרבה כספים לאוצר, אבל זה יוסיף קצת מבחינת המורל של המדינה וזה דבר חשוב, בייחוד בימי מלחמה.

ועוד דבר: יש אצלנו דברים שמדברים עליהם, אבל מפחדים לנגוע בהם. דיברנו פעם על מכירת נכסים. אנחנו יודעים כי כאשר יהודים טובים מחוץ לארץ רוצים להשקיע כספים בישראל והם באים אל חברות ממשלתיות, אומרים להם: את זה לא נמכור ואת זה לא נמכור, אם זה חשמל או משהו דומה. לפעמים לא נותנים להם להשתתף גם במפעלים ששם הרווח מסופק מאוד ואולי אפילו בטוח שיפסידו בזאת. ואם אומרים לאנשי החברות: מה אתם חוששים? מה אתם מפחדים אם אנשים יפסידו כסף במשק שלנו? מה אכפת לכם? האם אסור להם להשתתף גם בהפסדים? כמובן אחרי כן האנשים האלה מתחילים להתפכח ואומרים: מפעלים הנושאים הפסדים, תפסידו בעצמכם. אבל הם רוצים להשתתף במפעלים, לפעמים ישיגו רווח ולפעמים הפסדים ולא נותנים להם. זה לא יכול להיות.

או למשל החלטנו פעם למכור קרקע לבניית בתים. מה אין עושים כדי שיהודי לא יוכל להיות? תמיד אנחנו צריכים להיות שותפים בכל דבר. אמנם אתה תקנה בכסף את המגרש הזה והזה, אבל אם תרצה לבנות עוד חצי חדר, תצטרך לקבל ממנהל מקרקעי ישראל רשיון לכך. אחרת לא תוכל לעשות זאת.

סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות י. אלון:

גם מהעיריה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

זה משהו אחר. העיריה מחוייבת לתת רשיון. מינהל מקרקעי ישראל אינו חייב לתת רשיון.

שר התיירות מ. קול:

העיריה סוחבת רק שנתיים עד שיוצאת הנשמה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אתה יודע כמה אני נלחם נגד עיריות כאלה.

ישנם מקומות כאלה, יש להם אפוטרופוסים בכל מקום ומקום. אבל לא נדבר על כך. אבל מדוע אין יהודי יכול לקנות מגרש כרכוש למען יוכל לבנות עליו כעל מגרש שלו ולא יהיה לו שותף אחר? סיפר לי אחד מקרובי שהוא רצה לקנות איזה דבר והוא היה מוכן לשלם עוד 20,000 או 30,000 ל"י. והוא אמר: אני רגיל מהארץ עצמנה באתי שלא יהיו שותפים על הרכוש שלי. יש לי משפחה כשותפת. זה מספיק לי. למה לי שותפים נוספים? יהודי כזה אינו יכול לבוא לארץ ולבנות לו בניין משלו. אלה הם דברים "קדושים" שעליהם אנחנו מפסידים גם כסף וגם עולים.

אם אינני טועה, החלטנו פעם להעמיד 100,000 דונם קרקע על יד הערים לרשות עולים חדשים ואחרים. עד היום לא הוצא עניין זה לפועל, כי איננו יכולים לוותר על הבעלות שלנו.

אפשר להגיע לידי קיצוצים, אם כי לא רבים ביותר, אבל אם נדע שזהו דבר כללי גם אצלנו. אינני מקבל כל כך את דברי השר דיין. ודאי עומד בטחון בראש דאגותינו, אבל האם אצלם שם הכל מחושב עד לפרוטה האחרונה ולא מוציאים סכומים מיותרים? אנו הרי עומדים בפני קטסטרופה. ודאי צריך בטחון, אבל האם נוכל להמשיך בלי יסוד כלכלי כספי איתן? אני חושב שגם משרד הבטחון צריך להשתתף באיזה צורה שהיא בקימוצים, ובוודאי שאר המשרדים. אמנם לא אומר שהקיצוץ צריך להיות ב-5%. נגיד הבנק תפס את המרובה, אבל אפשר לקצץ גם בפחות מזה ואפשר לבוא על כך לידי הסכם, אבל אנו צריכים להתחיל בקיצוצים גם אצלנו.

אני זוכר שלפני ארבע שנים היתה אצלנו ועדה בעניין מכוניות. תמיד כשאני עובר על יד המשרדים שלנו אני רואה את המגרשים זרועים מכוניות. אני שואל: האם אין אף פקיד אחד אצלנו שיכול ללכת ברגל או לנסוע באוטובוס? מה עושים כל היהודים במדינה שאין להם מכוניות?

שר החקלאות ושר הבריאות ח. גבתי:

מספרם הולך ופוחת.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

נכון שהיו ועדות והתחילו לקצץ, אבל לא הגיעו לידי איזה הסדר שנשמר. טוב שיידעו שגם מבחינת הבריאות וגם מבחינה כספית טוב אם הולכים קצת ברגל. יש איפוא לחסוך במכוניות הללו ועוד הוצאות כאלה.

ועוד דבר: ודאי צריך כל משרד לפרסם מה שהוא עושה, צריך הציבור לדעת מה כל משרד עושה. אבל אני מאוד מסופק אם צריך להוציא מאות אלפי לירות כדי שמישהו היושב בקרית שמונה יידע ששר זה וזה עשה את הדברים האלה והאלה.

שר הפיתוח ח. לנדאו:

אתה מתכוון לחברות, פרסומים, צילומים?

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אני בטוח שכל השרים מצליחים בעבודתם. אבל האם צריך להשקיע בפרסום הדברים מאות אלפי לירות ואולי בכל המשרדים זה מגיע למיליוני לירות.

שר השיכון ז. שרף:

כל המשרדים, כולל משרד השיכון.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אתה מודה בזה?

שר השיכון ז. שרף:

כן.

השר י. ברזילי:

הוא מודה ביחס לאחר.

שר השיכון ז. שרף:

נתתי הוראה להפסיק את הפרסומים עד לחצי ואחרי כן לבדוק אם גם אלה נחוצים.

השר י. ברזילי:

היתה שנת ה-20 למדינה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

היו שנים רבות. זה הולך ומתפתח משנה לשנה. ואם שר חדש נכנס לאיזה משרד, הרי בדרך כלל לא יוכל לחדש הרבה דברים, אבל בשטח זה הוא מוצא מקום להתגדר בו.

כשאנו באים לתבוע מהציבור, נתבע ראשית כל גם מעצמנו, למען נהיה קצת צנועים יותר בהוצאות הללו. אמנם יגידו: מה ערך להוצאות הללו? אבל יש להן ערך רב גם בשבילנו וגם בשביל הציבור.

עכשיו ביחס למס הכנסה: אינני בטוח שאם נטיל מס הכנסה נוסף על בודדים, שזה יביא לנו הרבה. אולי זה עלול להחליש עוד יותר את הרצון לעבוד, אבל אין לי ספק שעל חברות חייבים עכשיו להטיל מס נוסף. רבים הופכים עכשיו את העסקים שלהם לחברות, שזוהי גם כן דרך להשתמט איכשהו ממסים שהם חייבים בהם.

צריך להפוך את מילווה הבטחון למילווה החובה. אמנם עד עכשיו קיימנו מילווה בטחון מרצון ואני חושב שהסכום שהושג השנה היה הישג די יפה. אומרים אנשים שנגיע קרוב ל-400 מיליון לירות.

שר השיכון ז. שרף:

השנה 275 מיליון לירות.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אבל זה יהיה מילווה חובה. ברור שזה יכניס קצת יותר וזה יתחלק אחרת ממה שזה מתחלק עכשיו. לדעתי זה גם יגדיל במידה מסויימת את ההכנסה.

אני חושב שהועדה שבחרנו תצטרך להגיע לאותו מיליארד לירות. אם לא תמצא אותו, היא תצטרך לקצץ בהרבה דברים, שלפי שעה נוכל השנה להתקיים בלעדיהם ולדחות את זה לשנה הבאה, כי אסור לנו להיכנס בשנה זו לתקציב גרעוני. עלינו לסדר את העניינים בצורה כזאת שנגייס את עצמנו לכל אותם המאמצים הנדרשים שיהיו רבים רבים מאוד. רק מתוך רצון משותף של השולחן הזה נוכל לגייס את הדברים האלה. אנחנו צריכים להטיל עול גם על הישוב וגם על משרדי הממשלה. את זאת עלינו לעשות מתוך הבנה, שדרך אחרת אין לנו. כי אם לא נעשה זאת, הרי כעבור שישה חודשים יהיה המצב שלנו הרבה יותר גרוע, ואז בהחלט לא תהיה לנו כל דרך של תיקון המצב. עכשיו אפשר עוד לקוות לאיזה תיקון שהוא.

שר התיירות מ. קול:

היו לנו שנים של יציבות ושל התפתחות גדולה במשק, וזה תוך כדי המלחמה. אני חושב שאילו היה לנו אומץ לב, לכולנו בלי יוצא מן הכלל פה ליד השולחן הזה, היינו אומרים שלאור מצב המלחמה ולאור מצב המשק, אנחנו חייבים לחפש דרך כיצד לתקן את מצבן של שכבות חלשות מסויימות, שכולנו רוצים לתקן את מצבן, ולמצוא דרך כיצד לשאוב עוד כסף כדי לכסות את הפער הזה שנוצר בתקציב ולא לדבר עכשיו על העלאת שכר בכלל. על-ידי דיון עכשיו על העלאת שכר אני חושב שאנחנו משלמים מס לעקרונות שאינם מחוייבים להיות קיימים בזמן מלחמה. אנחנו כולנו יודעים שמצב האוכלוסיה, של הפועלים ושל כל האוכלוסיה ללא יוצא מן הכלל, חוץ מאותה שכבה של 10% ננית שמדובר עליה, הוא די טוב. וזה למרות המלחמה. ואולי גם להיפך. היתה צריכה גדולה מדי, היתה עליה גדולה ברמת החיים, היתה אפילו בשנתיים האחרונות זחילה בשכר. הציבור איננו מרגיש במחסור. נכון שישנה בעיה של 10% צריכים לעשות מאמץ כדי לשפר את מצבם, אולם כל הויכוח הזה על תוספת שכר הוא לפי דעתי ויכוח מלאכותי, לא מציאותי. אם מדברים על כך שהצריכה היתה גדולה מדי ושנחנו צריכים לצמצם את הצריכה, אינני יודע איך עושים זאת כאשר רוצים להעלות את השכר. העלאת השכר פירושה הגדלת הצריכה. אינני יודע איך יכולים שני הדברים האלה ללכת בד בבד. אילו היה רק אחוז קטן של יוקר, יכול היה המשק ויכולה התעשייה לספוג אותו. נוכל אז לדרוש מהם לספוג את זה ולא נערער את כל העניין של המחירים ואל נסכן את היצוא שלנו שאנחנו רוצים להגדיל אותו.

אומרים ששר האוצר הציע הצעה על תוספת שכר ב-6% באופן ממוצע. קראתי שהתקציב הזה מבוסס על תוספת כזאת. מותר לי לומר שזה קצת יותר מדי.

שר האוצר פ. ספיר:

אני מסכים.

השר י. ברזילי:

אם יש קריאת ביניים, אומר: זה פחות מדי.

שר התיירות מ. קול:

אני יודע שיש בינינו חילוקי דעות ושאינן בינינו הסכם בעניין זה. אילו יכולנו להתאחד כעם במלחמה, כממשלה של עם במלחמה לתקן את המצב של החלשים ולדאוג לנצרכים, לאלה שאנחנו חייבים לדאוג להם ולעודד את הילודה, כפי שהציע השר שרף, קודם כל לתת בצורה זו או אחרת לילדים נוספים, היינו עושים דבר גדול. אבל לצערנו איננו מתאחדים בינינו בעניין זה. קורא אני בעתונים את הויכוח הזה ואת ההצעות שמעלים בכלל על העלאת השכר. שמעתי גם את הויכוח על יד השולחן הזה. הויכוח הזה לפי דעתי הוא בלתי מציאותי. אם נרצה לתת תוספות לציבור, תצטרך המדינה לקחת יותר. הפועלים לא ירוויחו מזה, העם העובד בישראל לא ירוויח מזה, כי יקחו מהם סכומים בחזרה, כי אין מניין לכסות את הפער הגדול הזה בתקציב. זו תהיה רק אשליה ולא יותר. זו תהיה רק אשליה שיכולה להזיק והיא תערער את היציבות. אני חושב שהדיבור על פחות ימשך אם היציבות תתערער. למה ישקיעו משקיעים בדולרים שיפרטו ללירות, אם הם חוששים מפני פחות? אני בטוח שעשרות מיליוני דולרים לא הועברו לארץ מתוך חשש של פחות.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אלה כספי פועלים?

שר התיירות מ. קול:

אינני מדבר רק על כספי פועלים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אשרי מי שיש לו דולרים ומפחד מפני פיחות.

שר התיירות מ. קול:

אם אני רוצה לעזור לפועלים, לא אעזור בדרך שמציעים השרים ברזילי ושם טוב. אני חושב שזו תהיה אשליה אחת גדולה. אני רוצה לעזור לאלה שצריך לעזור להם.

השר י. ברזילי:

אסתפק אם תעזור לבן-אהרון.

שר התיירות מ. קול:

אינני רוצה בכלל לעזור לבן-אהרון.

אני מסכים לפנחס ספיר, אני מסכים אפילו למה שהוא אמר, שהוא מייצג את הפועלים לא פחות מאשר בן-אהרון. אני חושב שגם אני מייצג פועלים ולא רק בן-אהרון ולא רק אתה.

סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות י. אלון:

איזה דיון אישי הוא זה?

שר התיירות מ. קול:

אל נעביר את הדיון הזה לפסים אישיים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אם כן, אל תעביר.

שר התיירות מ. קול:

מה אני כן מציע ביחס לספיגת כסף? אני מסכים להצעות שהביא שר האוצר ביחס לביטוח מפני אבטלה. הוא ודאי יביא עוד הצעות שיעבד עם שר העבודה.

אני מציע ללכת בדרך של ביטוח פנסיוני. אפשר בדרך זו לשאוב 400 מיליון דולר לשנה. זה יהיה לטובתו של הציבור. אבל יש איזה ויכוח על קרנות פנסיה, איך ומה. צריך להגיע לליכון העניינים האלה. אבל כדאי להחיש את הבירור הזה, כי זה יכול לעזור לנו מאוד. אנחנו צריכים להקטין את הצריכה, כי היא גדולה יותר מדי, אבל אנחנו רוצים גם לתת ביטוח לפועלים ולעם.

ביחס להפקדת כסף על-ידי יבואנים, אני מוכן להסכים אפילו להצעה של 35% עד 40%. זה הצליח במדינות אחרות. זה נחוץ גם לנו כדי להאיט את היבוא, וזה יהיה לבריאות המצב. הייתי מטיל מס או מגדיל אותו על יבוא מותרות. אם נגיד הבנק דיבר על 10 ל"י לדולר בקשר למוצרים אלה, לא היה אכפת לי שביחס למותרות זה יגיע ל-13 או 14 לירות. אני מבטיח לכם כי גם אחרי זה המותרות ימשיכו להגיע לארץ, אבל יש פה ערך גם לצד הפסיכולוגי וזה יתן גם כסף לאוצר.

השר מ. בגין:

בימינו, עצם המושג "מותרות" נעשה מאוד יחסי.

שר התיירות מ. קול:

נכון מאוד, אבל מכונית עממית איננה היום בגדר מותרות. זהו כלי עבודה. יש סוגי מכוניות אחרים אשר הם מותרות.

אני רוצה לומר כאן לשר השיכון בעניין הבניה להשכרה - בניה זאת לא תפתור לך שום דבר לגבי השנה הזאת. אני חושב שדבר זה יכול לחסוך בהוצאות לגבי השנים הבאות, אם ניכנס לנושא זה עכשיו. אם מדברים לא רק על התקציב אלא גם על העתיד...

ראש הממשלה ג. מאיר:

אנו דנים בעיקר על התקציב.

שר התיירות מ. קול:

אנו מדברים גם על המדיניות הכלכלית וההתפתחות לעתיד. אני יודע כי במשרד השיכון היתה קיימת מגמה נגד העניין הזה, מכיוון שאין לנו כסף וצריכים לשאוב כספים מהציבור, אני מציע לבדוק את הדבר הזה במגמה יותר חיובית, לקראת העתיד.

אני נגד הגדלת מס ההכנסה, אבל אני בעד הגדלת מיסי עקיפין. אני בעד הרחבתם עוד יותר ולפזר אותם על מוצרים רבים ככל האפשר, כדי שיספגו אותם יותר.

אני בעד מילווה בטחון חובה. אני חושב שהעם יקבל זאת ברוח טובה. מי שלא יקבל זאת ברוח טובה - לא אכפת לי כלל. צריכים להגיע לסכום גדול יותר. אמנם זהו הישג בלתי מבוטל אם הגענו לסכום של 300 מיליון לירות ללא חובה, אבל אפשר להגיע לסכום גבוה יותר מ-400 מיליון לירות. אני חושב שזה גם עניין מוסרי גדול ולא רק עניין של כסף.

שר האוצר פ. ספיר:

כל אחד מציע פה פטנטים. כל הפטנטים שמציעים פה נמצאים כבר כאן בתוך החשבון.

שר התיירות מ. קול:

לגבי הקיצוץ של התקציב ב-5%, אני בעד קיצוץ מסויים. אני מציע כי נדון על כך בועדה. בשנה שעברה הצעתי שתהיה בדיקה גם של תקציב הבטחון. בא שר האוצר ואמר כי הוא מרים את הידיים משום שאין מי שיבדוק את התקציב. אמרת בועדת השרים לענייני בטחון כי אין גורם, כלים או מכשיר לבדוק זאת. אני מצטט את דבריו. אני דורש בדיקה, כי אני יודע שחלק מתקציב הבטחון הוא מוקצב לניהול המלחמה ממש, ובזה בוודאי לא נחסוך, אבל יש חלק של הוצאות במנגנון האדיר הזה ובתקציב הגדול הזה, שיש בו מקום לחסכונות. ישנם סעיפים שיש לחסוך בהם, ודבר זה יעודד את כולנו.

אני בעד הוצאת מילווה מרצון צמוד לדולר.

שר האוצר פ. ספיר:

על-ידי כך אנו מוציאים כבר 700 מיליון דולר. אם זה יהיה צמוד לדולר - אז 700 מיליון הדולר יילכו צמוד לדולר. אפשר לבדוק זאת, אבל זה איננו פטנט חדש.

שר התיירות מ. קול:

אבל זה יחזק את ההכרה בציבור שאנו לא עומדים בפני פיתוח. יש עניין חשוב להחזיר את האמון גם במשקיעים בחוץ לארץ וגם בכל הציבור כאן בארץ, כי הפיתוח איננו מתפקד על דלתותינו מחר. דבר זה חיוני ביותר.

ביחס למכירת נכסים, הצעה זאת עומדת על סדר יומה של הממשלה זה שנתיים, ואני מקווה שנגיע לדיון עליה. זהו מקור חשוב מאוד לשאיבת כסף, גם מחוץ לארץ וגם מתושבי הארץ. כל אנשי הכלכלה אומרים שזה דבר טוב, בעוד שחלק מאנשי הדוקטרינה איננו מסכים להצעה זאת. הגיע הזמן שנברר לעצמנו האם במצב זה של עם במלחמה אפשר לעשות איזה יוצאים מן הכלל, אפילו לגבי הפירושים שצריכים לתת. אני לא מציע לגעת בדוקטרינה. גם אני בעד הלאמת הקרקע, אבל אם קיים העקרון של הלאמת הקרקע, אם מוכרים 100 אלף דונם, אין זה פוגע בעקרון.

אני רוצה לומר משהו לשר הפנים. אם מדובר על כך שאיננו רוצים לערער את היציבות ומוכרחים לשאוב כסף בצנורות שונים, גם על ידי מיסים וגם על ידי קימוצים, גם על ידי מילווה חובה, גם על ידי ביטוח בפני אבטלה וגם על ידי ביטוח פנסיונרי, כפי שהצעתי - הרי השמועות על כך שהעיריות עומדות להגדיל את מיסיהן ב-30-50% הן שמועות המערערות את יציבות המחירים. באו אלי משלחות של מלונאים ואחרים, ואמרו לי כי אם יטילו עליהם מיסים כאלה, הם לא יוכלו לקיים את היציבות שהם התחייבו עליה. אני מבקש אותך שאתה, כשר הפנים, תרסן את העיריות, כי יש גבול להעלאות מיסים. אי אפשר ללכת בכל הדרכים בעת ובעונה אחת.

על יתר הדברים נדון בועדה. אני בטוח שאנו חייבים לעשות מאמצים. העם יקבל את הדברים אם אנו נעמוד מלוכדים. זאת המשמעות של ממשלת הליכוד. אם נעמוד מלוכדים לא רק על כך שלא ניסוג מקווי הפסקת האש, אלא נעמוד מלוכדים כיצד להחזיק מעמד מבחינה כלכלית, העם יקבל זאת, אנו לא נפגע ברמת החיים, אבל אנו לא צריכים להביא לערעור היציבות הזאת שאנו חיים בה.

ואומר עוד מלה אחת. אין אצלנו עורף וחזית. יש אולי עורף אחד. אלה הם משקי עמק הירדן, משקי עמק בית שאן ועכשיו גם הגליל. אבל העם כולו נמצא גם בעורף וגם בחזית. אותם אנשים הנמצאים בתעלה וחוזרים הביתה, אנשי המילואים - זהו אותו עם. לפעמים אתה תמה, כאשר הם שבים מן התעלה, כיצד הכל חוזר למקומו כפי שהיה. העם כולו הוא עם במלחמה והעם הזה מוכן לשאת בעול. אני חושב שיש לנו עם נפלא, גם העם היהודי וגם העם במדינה, ואפשר להטיל עליו חובות, אבל רק אם נשמור על הליכוד שלנו, על האחדות שלנו ולא נעביר את הויכוח לפנים שאין בהם כל צורך. בעניין זה אני פונה בעיקר לשרים שרף, שם טוב וברזילי, שלא ינסו להוריד אותנו מהפסים בויכוח הזה, כי בדרך כלל אני חושב שיש כאן אחדות גדולה בגישה לעניינים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

רשומים עוד חברים לרשות הדיבור, אבל ברשותכם אני רוצה לגזול כמה דקות.

באסיפות הבחירות העזתי להגיד גם לפועלים וגם כאשר הופעתי בועידת התאחדות בעלי התעשייה, כי הדבר המאוס ביותר אלה הם רווחי מלחמה, ולפי השגותי כל מי שמצבו החומרי משתפר בימים אלה - אלה הם רווחי מלחמה. אבל זה חל על כולם.

אמרתי לחברי בויכוח פנימי על עניין שכר העבודה, כי אני מוכנה ללכת לכל בית חרושת ולהגיד לפועלים שלא צריכים להעלות את השכר, ואם צריכים להעלות את השכר - צריכים להעלות אותו במעט ולתת רק למי שבאמת אין לו, אבל גם זה בתנאי: שזה יחול על כולם.

יש אימרה באנגלית, האומרת שמספרים אינם משקרים, אבל זה בעצמו השקר הכי גדול. אין שקר גדול יותר מאשר הסטטיסטיקה. הסטטיסטיקה מטשטשת בכלל את כל האמת. יכול להיות שאי אפשר להגיע או שבאמת אי אפשר להגיע לכך. ואני מעזה להגיד כאן כי היות והכלכלנים אינם שייכים לאלה שהם למטה מן הקו, אולי בלא יודעין הם אינם מחפשים דרך איך להטיל את העול על כולם. יש כאן דבר אובייקטיבי. רמז המנוח אמר פעם שיש פלוס אחד לקבצנים - הם רבים. כאשר הטילו בהסדרות מס של גרוש אחד, באותם הימים זה היה הרבה כסף. כולם קבצנים,

אבל הם רבים ולכן זה מצטרף להרבה כסף. אני מבין שזהו דבר אובייקטיבי. ציבור הפועלים הוא גדול. אומר השר בורג: כמה קאדילקים יש בארץ? נכון, כמה אנשים צריכים להיות בארץ בזמן כזה במצב שיוכלו להרשות לעצמם קאדילקים? כל קאדילק דוקר בעיניים. זה בכלל לא עניין כלכלי. אמת היא - וזאת האמת - שהעם העומד במלחמה לא הביא שום קורבן חומרי. ישנם קורבנות, אלה הם קורבנות ממש, גם אותן המשפחות שקרה להן האסון. יש נקודות ספר. אבל על מי הטלנו את עומס המלחמה - ולא משום שאנו אנשים רעים, אלא פשוט משום שזה יותר קל? על מי הטלנו את עומס המלחמה? על אותן משפחות שיקום בירושלים, על שיכונים במושבי עולים. אני זוכרת כאשר השר פנחס ספיר, בתפקידו הקודם, ביקר במקומות שונים ובא בצעקה איומה - ועל נקודות התיישבות וכו', אבל אלה אינם צועקים. קל להטיל עליהם לשאת בעומס הזה, משום שאינם צועקים. הם יצאו לשביטה? הם אינם עובדי רנטגן ואינם עובדים מקצועיים בקופת חולים. קל מאוד לא לעשות עבורם, לא לבנות להם עוד חדר, לא להכניס את השירותים לתוך הבית. זה דבר קל. אני בטוחה שאם יעשו סטטיסטיקה, אנו נהיה בוודאי בין העמים המתקדמים ביותר מבחינת האמבטיות שיש בבתיים. אני יודעת על דירות שיש בהן 2-3 חדרי אמבטיה, ולעומתן משפחות שהשירותים נמצאים עדיין בחוץ, וכל זה במדינה הנאורה הזאת.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

זה קיים גם באמריקה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

גם באמריקה, אני יודעת. אתה יודע מה שאני יודעת, כי יש שם סטטיסטיקה נהדרת, אבל יש שם גם מה שקיים בהארלם, בלוס אנג'לס או במקומות אחרים.

ונפל עוד קורבן. מה עושה כל שר אוצר מאז ומתמיד? התקציב איננו מסתדר - לוקחים את תקציב הפיתוח ומכניסים אותו לתקציב הרגיל. לפי דעתי הממשלה עומדת עכשיו בפני מבחן.

אני זוכרת שהייתי פעם בניגריה והרציתי שם. אמרתי אז: ממשלה במדינה מתפתחת שאינה מטילה דברים קשים על העם, זאת ממשלה רעה. ממשלה טובה, בתנאים כאלה, צריכה להכביד על העם. ואנו עומדים עכשיו, לפי דעתי, בפני מבחן כזה.

יש דבר קטן שאני בטוחה שאין לו כל ערך בתקציב. אבל אמש סיפרו לי על דיון שהתקיים בוועדת הכספים של הכנסת. ועדת הכספים יכולה להחליט על כמה דברים לפי דעתה היא, על דעת עצמה. והיא החליטה דבר אבסורדי, אבל כנראה שדרשו זאת ממנה. עובדי המדינה מקבלים הקצבה לילדים עד גיל 18. מה החליטה ועדת הכספים? שלגבי סוג אחד - שאיננו דווקא מעיירות הפיתוח - בני שופטים, הם צריכים לקבל הקצבה עד גיל 21. שאלתי, מדוע? בני שופטים, חס וחלילה, בניהם מפגרים? בגיל 18 גם בניהם הולכים לצבא. זה מזעזע. אני בטוחה שאין לכך כל ערך בתקציב, אבל כל פועל שיקרא את זה יתפוצץ, ובצדק. אבל זוהי ועדת הכספים. זהו טאבו. אסור לגעת בזה. אני יודעת שהשר ספיר במאמצים גדולים השפיע עליהם שלא יחליטו לעשות לנו טובה ולהעלות את שכר שרי הממשלה. שכר שרי הממשלה, פירוש הדבר, שכר חברי הכנסת. ומתי? בדיוק עכשיו. אני יודעת שספיר, עם כל הכובד שלו, הצליח, נדמה לי, לדחות את הגזירה הזאת.

אני מתחננת בפני כל אנשי הכלכלה שלנו ואומר: מוכרחים למצוא דרך להכביד על כולם, גם אם זה לא מתבטא בסעיף תקציבי. אינני מבינה את אנשי מפ"ם עם ההצעות שלהם, אבל אני מוכנה להתווכח אתם.

סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות י. אלון:

ההצעות זהות עם אנשי גח"ל בהסתדרות, דרך אגב.

השר מ. בגין:

אני לא מאשר את הודעת סגן ראש הממשלה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני מוכנה לעמוד בויכוח אתם.

השר א.ל. דולצין:

אם נכון הדבר, אפשר לקבוע איזה סדר, ששרי מפ"ם

יצביעו יחד עם שרי גח"ל.

ראש הממשלה ג. מאיר:

בנמל אשדוד ובמקומות אחרים, ה"ריאקציונרים" בענייני שכר היו רבים מהחברים שלי וכל היתר על חשבון הגביר. אבל אני לא אומרת שהחברים שלי כולם צדיקים ובכל מקום, אבל לא רק הם רשאים ובוודאי לא רק הם הרשעים הגדולים ביותר. להיפך, כל ארגון יותר קטן הוא יותר קיצוני. ברגע שלא יחליטו כמו שהוא רוצה, "קעץ ער פארגינען". אבל זה לא פשוט.

אני אומרת עוד פעם: אני מבקשת מאנשי האוצר, מנגיד בנק ישראל, מהיועצים הכלכליים שלהם, לדעת שזאת משימה חשובה מאוד, ואולי לא כלכלית. אני חושבת שהיא גם כלכלית - כי אי אפשר להתרכז על ציבור אחד בלבד. זה דבר בלתי אפשרי. לא צריכים להעמיד את הציבור הזה במצב כאילו הוא ההורס את הכל. הוא איננו כזה. אבל גם אם לא נעמוד בויכוח הזה, הדבר לא יעזור לך, השר קול, כאשר אתה גומר את הנאום שלך בזה שלא צריכים להעלות את מס ההכנסה.

שר התיירות מ. קול:

הצעתי מס מותרות על יבוא לוקסוס.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני אומרת: גם מס על יבוא לוקסוס וגם להעלות את

מס ההכנסה.

התרופה של מכירת נכסים היא תרופה מצויינת. יש לה רק פגם אחד - שנכסים אפשר למכור רק פעם אחת, וזה לא יכול להיות בתקציב של השנה וגם בתקציב של השנה הבאה וגם בתקציב שיהיה בעוד חמש שנים. אני לא אומרת את זה כאשר מישור רוצה לקנות מניות באיזשהו מפעל ממלכתי, האם צריכים למכור לו את המניות, לא צריכים למכור לו, כמה למכור לו - זה לא. אבל התרופה הזאת, שאם יש למדינה נכסים, הבה נעשה מכירה כללית...

שר התיירות מ. קול:

איש לא הציע מכירה כללית.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אינני יודעת אם ישנם כל כך הרבה קונים, בעיקר למקומות נושאי הפסדים, אינני יודעת אם עומדים בתור להשקיע במקומות אלה. אבל נמכור את הנכסים פעם אחת ובזה גמרנו את העניין. המלחמה הזאת לדאבוננו הרב לא תיגמר. השנה אני לא רואה זאת. ובשנה הבאה יהיה תקציב, אינני יודעת איזה, אבל הלוואי שיהיה יותר טוב, אבל ספק. וכולנו יודעים שזה בספק.

ועוד דבר אחד: אנו מתרוצצים בין יהודי העולם. ואני מזכירה לשר קול כי אלה הם יהודים מצויינים. אבל לא רק יהודים. לפני איזה זמן היתה לי שיחה עם עורך של עתון חשוב בפינלנד, איש נפלא, ידיד, עושה רושם מצויין. והוא אמר לי: תסבירו לי, אתם עומדים במלחמה כזאת, ואני תיארתי לעצמי כי אם אבוא לכאן אמצא עם שעומד במלחמה. תסבירו לי, מה קורה אצלכם? איזה נס? ואנו מתרוצצים בעולם ומבקשים כסף מיהודים, מביאים יהודים לכאן ודורשים מהם הרבה, ואין לי רחמנות אליהם. ברוך ה' יש להם, ויש להם הרבה. לפעמים, כאשר מספרים לי על מספרים, מהו חלקה של יהדות אמריקה בהכנסה הלאומית, מה חלקם בהון - אני מזדעזעת מפחד. אבל עובדה היא שיש להם. אני שואלת: באיזה רשות מוסרית אנו באים ליהודים ומבקשים מהם? ואני מדברת על עצמי. אני מבקשת מיהודים: תנו, ותנו יותר. ואני לא סבלתי בימי המלחמה בשום דבר. לא חסר לי שום דבר. אולם, למרות זאת שאנו עומדים במלחמה, באיזו רשות מוסרית אנו מבקשים? כאשר אני רואה את ביל רוזנברג ודורשת ממנו מיליון לירות והוא נותן, ליבי לא מתכווץ. יש לו עוד. אבל מדוע רק הוא? מדוע לא אני? אני חושבת שזאת בעיה מוסרית. אינני יודעת אם נגיד הבנק יסכים לי אם לאו, או אם אנשי האוצר יסכימו לי או לא, אבל במצב כזה, במצב של עם במלחמה, אי אפשר לנתק את הנקודה המוסרית מהנקודה הכלכלית. בדיקטטורות - כן, אפשר לעשות הכל. אצלנו, לא. ההשפעה על פועלים שהם לא יעלו את השכר או יעלו אותו מעט. אני יכולה להעז לבוא לפועלים ולהגיד להם: התוספת היא רק על

התייקרות, לא יותר, בשום אופן לא יותר. ובביוגרפיה שלי בוודאי יהיו כאלה שיבקרו אותי קשות על המלחמות שלי דווקא עם הפועלים. אבל לא עכשיו, לא כל זמן שישנם אנשים בארץ - ולא אכפת לי כמה הם - המתעשרים בימי המלחמה.

ואל יגידו לי - טלוויזיות. אני יודעת איך קונים טלוויזיות בארץ. את הטלוויזיה קונים בתשלומים. אינני יכולה להגיד, כי מי שיש לו כסף לשלם בבת אחת בעד הטלוויזיה הטובה ביותר - לו תהיה טלוויזיה. אני יכולה לחיות גם בלי טלוויזיה. אינני רואה טלוויזיה. אבל מי שאין לו כסף ורוצה לחסוך קצת ממה שאסור לו, לפי דעתי, על מנת לקנות טלוויזיה - לו אסור יהיה לעשות זאת. אי אפשר לעשות זאת. בדיקטטורה דבר זה אפשרי. במשטר שלנו דבר זה הינו בלתי אפשרי. לו הייתי שר האוצר - והיות ואינני מבינה שום דבר בכלכלה - הייתי מטילה על קבוצת אנשים שמבינים בכלכלה לדון בנושא, והייתי דורשת מהם להעלות הצעות מרשימות כדי שהעול הזה יתחלק - והוא מוכרח להתחלק - על יותר אנשים, ומי שיש לו הרבה צריך גם לתת הרבה.

אני יודעת שיש סייג אחד - שהדבר לא יפגע במשק. יפה. אבל השאלה היא מה משכורתו של מנהל המשרד, של בעת המפעל, של העוזרים שלו? כמה כסף הם לוקחים הביתה? כולם שכירים, כולם מקבלי משכורת. לפי דעתי, מוכרחים לעשות זאת.

בעניין מטבע חוץ - לי ולהורוביץ ישנן אסוציאציות מאוד מרות, כיצד עשינו ספקולציות בעבר, בארצות הברית, למען המדינה. ניצלנו את הבדל השעות שבין ניו-יורק ללוס אנג'לס. חיינו על כך שיש הבדל של שלוש שעות ואז שטר שנתנו על לוס אנג'לס יגיע לשם כאשר הבנק יהיה כבר סגור, או להיפך, ואז לא יוכלו להכניס את השטר לפרעון שעה שלא נוכל לשלמו. וזכיתי לשבת בישיבה אחת עם בנקאי ועם שר אוצר, ושניהם כבר בעולם הטוב, בה דנו איך מדינה פושטת את הרגל, מהם התהליכים המביאים לכך. זה גם כן כבר היה. אנו צריכים בכל זאת לדעת מה אנו עושים.

שר האוצר פ. ספיר:

אני רוצה להעיר כמה הערות. בזאת אני רוצה לסיים את חלקי. חלק מהן יעוררו ויכוח, חלק מהן יעוררו רוגז וחלק מהן יגרעו מהויכוח. אחר כך אציע גם הצעה לוועדה. מה שחשבתי להניח בעוד שבועיים על השולחן - למען היגיינה ציבורית ולמען חוסר הדלפות, מוטב להניח זאת היום על השולחן.

שר הבטחון מ. דיין:

בישיבה הקודמת, כאשר דובר על 5% קיצוץ בתקציב, לא נקבתי בסכום. אולם ההצעה של 5% בתקציב הבטחון מסתכמת ב-200 מיליון לירות. אני מציין זאת עכשיו על מנת שתדעו מדוע אמרתי את מה שאמרתי.

ראש הממשלה ג. מאיר:

מאחר ולא הייתי, אני רוצה לומר לך כי היו כאן כמה חברים שחשבו כי גם במשרד הבטחון ניתן להגיע לקיצוצים, מבלי לפגוע, חס וחלילה, לא בפגז אחד ואף לא בכדור אחד. לא אמרו: בדרך הטבע זהו ביזנס כל כך גדול, ולכן אפשר אולי לחסוך גם בו.

אני סבורה כי הדבר הטוב ביותר היה לו שר הבטחון היה ממנה ועדה פנימית במשרד הבטחון, אשר תעבור עם מסרק סמיך ותבחן אולי פה ושם ניתן משהו לקצץ.

שר הבטחון מ. דיין:

אני מקבל את ההצעה. הועדה תביא הצעה לתוספת. זאת אני יכול להודיע לכם.

שר האוצר פ. ספיר:

אנו מדברים על העתיד ולא על העבר.

אינני יודע למה להתייחס, היות והסיכומים על המספרים של העבר הם אינם חשובים ואינם קובעים. אמרתי שהם קובעים ביחס לתקופות, ובאשר לתקופות - בעוד שנה יהיה הרבה יותר גרוע מאשר בשנה הזאת, ובשנה הזאת המצב הרבה יותר גרוע וחמור מכפי שהיה ב-1968/69, למרות שגם בתקופה הזאת הייתי שר אוצר במשך ארבעה חודשים. אבל זה לא משנה. מדובר בתקופה מהמלחמה.

אני יודע שמיד תשאל אותי ראש הממשלה: האם יש לך הצעה אחרת? האם אין ברירה אחרת? העניין חמור מבחינת ההוצאות. ההכנסות אינן יכולות להשיג אותן. מי שלא יכול להחזיר לראשו שאיננו יכולים לשאת בסכום של 4.5 מיליארד לירות להוצאות הבטחון לעומת מיליארד ורבע לירות שהיו לפני שנה - ואני אומר 4.5 מיליארד לירות, כי זה מורכב מ-3,850,000,000 + 500,000,000 + 200,000,000 או 400 מיליון לירות שאינם רשומים בתקציב הבטחון; מי שאיננו רואה זאת, בין אם הוא דן על מצרים, בין אם הוא דן על רוג'רס, בין אם הוא דן על היהודים, בין אם הוא דן על התקציב - מי שאיננו רואה זאת, איננו רואה את המציאות. צר לי, אולם אני מתפלל שלוש פעמים ביום שיצדקו אלה שמתעלמים מהעניין הזה. אבל התקציב שאנו דנים בו עכשיו הוא קודם כל בתוך זה.

ראש הממשלה אמרה כי יעשו טוב אם יבקשו כלכלנים לברר את העניין ולהציע לנו הצעות מרשימות. אני עבדכם, אינני יכול לפורום רשמי להזמין אנשים כאלה, אבל רק אתמול היתה לי ישיבה ראשונה עם עשרים איש, אשר הם, מבחינת התורה הכלכלית, מבחינת הנסיון הכלכלי, מבחינת חברה וכלכלה, מבחינת הבנקאות - הם ה-20 איש שיש לנו בארץ, ממפ"ם עד ועד... ושמענו במשך שעותיים את הדברים. אינני יכול להגיד לכם שיש להם פתרונות לעניין זה. אני מוכן לקרוא אותם לעשר ישיבות, אבל הבעיה החמורה ביותר היא בעיית ההוצאה.

דבר זה בא בזמן ששום דבר אחר איננו מוטל היום בספק יותר משהיה לפני ה-15 במאי 1967. כאשר ב-22 במאי 1976 הבאתי הצעה לועדת הכספים - כאשר היתה שם סטנוגרמה - ואמרתי מה שאמרתי, לאילו הוצאות אנו נכנסים. אני אומר "אנו", וכוונתי לכולנו, לכל אלה היושבים ליד השולחן הזה ובוודאי כל תושבי ישראל. אנו לא אמרנו: מפני שאנו במלחמה אנו לא רוצים בעליה. יש משהו שאומר זאת? לא אמרתי, מפני שאנו רוצים בעליה, אנו לא יכולים לפתח את המשק באותו קצב ואולי אף בקצב יותר גדול. לא אמרנו שאנו רוצים להקטין את רמת החיים. באותן שלוש שנות המלחמה רמת החיים גדלה באחוזים ניכרים, אשר בוודאי לא היו כמוהם קודם. אני עבדכם הנאמן אינני כלכלן, אך אני אומר: המצב מוכרח ללכת ולהיות הרבה יותר לשנה ראשונה. המצב היום הוא כמו נר ההולך ודועך.

אני מכיר את כל הכתובות עד לעם היהודי. ראש הממשלה אמרה לי אתמול: איזו תכנית משוגעת יש לך למשך עשרת הימים של נסיעתך. שמעתי זאת ממנה לא בפעם הראשונה, שמעתי זאת גם משרים אחרים האומרים: מדוע אתה עושה זאת? כי אולי במשהו יוסיף לנו. מדוע נוסע השר בגין בפברואר? מדוע נוסע השר פרס? מדוע נוסע השר שרף ושרים אחרים? אבל כל זה איננו מצדיק פי ארבעה הוצאות בטחון, ובבת אחת. שום דבר לא גדל במשך שלוש השנים האלה בממדים כאלה ואף איננו יכול לגדול.

כלפי מטבע חוץ הדבר הרבה יותר חמור. הסכנה היא שהשולחן הזה יישב בענייני מטבע חוץ ויגיד שאין יותר מטבע, ומדובר כבר ב-100-150 מיליון דולר, ואז לא צריכים להיות בעל דמיון ואף לא פסימיסט על-מנת לא לראות לאן דבר זה מוביל. זה יהיה בקרוב כימינו, או בשנה הזאת או בשנה הבאה, או ב-1970/71 או ב-1971/72.

מדי פעם בפעם אני מדווח לראש הממשלה. אמרתי לה כי אני מחפש 15 גורמים אשר יגייסו לנו 200 מיליון דולר. שאלתי את אחד החברים שלנו האם נצליח לגייס סכום של 200 מיליון דולר, כסף מסחרי בריבית של 10% במשך השנתיים הבאות? הוא השיב בשלילה, ואולי הוא צודק. חלק מאותם הגורמים הם תמיד אותם האנשים שאנו פונים אליהם. תמיד אחד על השני. תמיד ישנה כפילות. גם המצב בשוק הכספים הינו חמור. אני מוריד את כובעי בפני אלה שהלכו בחודש דצמבר ומכרו את ניירות הערך שלהם. עושים חשבון של רווח הון, עושים חשבון שחלק יורד ממס ההכנסה, בעוד שבבונדס לא יורד כלום, ובכל זאת עושים זאת. פרידמן אמר לי כי השנה דבר זה לא יהיה, אבל בכל זאת היהודים עשו זאת גם השנה. זה לא מגיע למאות מיליונים.

היום מוצאים 700 מיליון דולר לבטחון הישיר לעומת 130 מיליון דולר שהיו ב-1967, אשר כללו כבר סכומים על חשבון הסקיהוק ודברים אחרים. אני לא הולך עם אקדח לעומתו ואומר: אתה תביא את המדינה לאסון. אני רואה את זה. עקבתי אחרי הדברים גם באותם 18 חודשים שלא הייתי במשרד. אני רואה זאת כדבר חמור מאוד. ישנם אופטימיסטים ופסימיסטים. האנשים השמחים לעצמם - ישמחו.

וכאשר אני שומע מה אומרים החברים בענייני שכר, יש כאלה שאני נותן להם קומפלימנטים על מחשבה רצינית מאוד שהשקיעו בעניין. אבל חשר שם טוב, כאשר הוא מגיע לשכר, "אר דרעייצאן אוייס". יש אנשים שהניחו תורה כלכלית שלמה. הוא לא מצא את המשר שבז המלחמה לבז השכר. כל אחוז בהעלאת השכר

מוסיף 70 מיליון ל"י. 2% פירושו 140 מיליון ל"י. אם מדברים על 10% או 11% - ודבר זה בא כדי לחזק ולא כדי להחליש - הרי מדובר בסכום של 700 מיליון ל"י. למה הדבר דומה? לשריפה שבמקום לכבותה שופכים עליה בנזין. אחר כך אפשר לומר שזה איננו קשור עם מלחמה.

אנו יושבים כאן ואומרים: זה לא, זה לא, זה לא, אבל אנו נסדר את העניין. ב-1967 היה גרוע יותר מ-1966, ב-1968 היה גרוע יותר מ-1967, ב-1969 גרוע יותר מ-1968, ובשנה הבאה יהיה זעזוע כזה - ואמרתי זאת עשרות פעמים - שאינני יכול להתחשב בשום דבר, ובזה נגמר העניין. היו זמנים שאנשים התהלכו ואמרו: ישנה תעשייה בישראל שאיננה עובדת, שאיננה מייצרת, עומדת ריקה, בטלה. כתבו זאת גם עתונים שונים. יש עתונאים החושבים שאם כתבו מאמר בעתון לשבת, הרי כאילו כתבו עוד פרק בתנ"ך. היום אי אפשר להגיד זאת. היצוא הגיע למכסימום יכולתו. ואפילו אם אני אהיה אופטימיסט ואציע כי ייעשה מאמץ נוסף ויגיעו לעוד 100 מיליון דולר יצוא, אני מקבל מזה רק 40 מיליון דולר ולא 300 או 400 מיליון דולר החסרים.

בשנה זו שהחלה זה עתה אנו הולכים לקראת גרעון של מיליארד דולר. אני חשבתי שמיליארד דולר זהו הסוף של הגרעון. פירושו, 3 מיליון דולר ליום גרעון. היצוא גדל. הוא גדל גם השנה. לו לא זלזלנו כל כך הרבה, לו לא דיברנו על כך שרמת חיינו יורדת, היו לנו עוד כמה עשרות מיליוני דולרים. פסיכולוגית, בוודאי יש לכך ערך.

אנו נמצאים עכשיו בפני אסון בשני שטחים: במטבע חוץ, ההולך ומתקרב לסופו, ללא עצבנות, בשקט. ואינני מתעניין אפילו בכך יום-יום. אני יודע שיש בערך 400 מיליון דולר. אם יהיה גרעון כזה ולא נשיג אמצעים מלאכותיים - וב-1 באפריל תמיד היינו משיגים אמצעים מלאכותיים, כמו שלוקחים גמילות חסד כדי לשלם בבנק וב-1 באפריל מחזירים זאת - אם לא נשיג אמצעים מלאכותיים מצבנו יהיה גרוע ביותר באוקטובר או בנובמבר. אם נקבל תשובה על מה שהעלתה ראש הממשלה בביקורה, זה גם כן מטבע חוץ. אם נקבל את הקרדיט הזה, זה נותן לנו אורך נשימה לעוד חצי שנה.

חסרים לנו היום 2.5 מיליארד לירות. בסוף השנה יחסרו לנו עוד כמה מיליונים לירות. הנחתה היא...

שר השיכון ז. שרף:

אתה זוכר שכל זה יהיה מחר בעתון.

שר האוצר פ. ספיר:

אמרתי כבר שזה לא חשוב לי. לו ידעתי שהדבר יזעזע את הציבור, הייתי הולך מעיר לעיר ומכפר לכפר ואומר זאת. כל הסיפורים על הציפיות - כל מי שקורא עתון יודע זאת. מי שקורא כל חודש את דו"ח בנק ישראל, רואה שהרזרבה היתה 850 מיליון דולר, הסתדרנו חלק מהרזרבה לפני שנתיים, אבל מאז במשך כל חודש הרזרבה יורדת. הציבור רוצה להבטיח את כספו. אם יש ציבור הרוצה להבריח את כספו - אינני מאמין במספרים האלה. אין לאנשים כל כך הרבה כסף כדי שיוכלו להחזיקו בחוץ לארץ, שמא יהיה פיחות. הלוואי והאמנתי שפיחות יוסיף דולר אחד. אבל אם פיחות זה כמו שפירא עם חזיר, אינני עושה זאת. אבל אין זה עניין אם אני בעד פיחות או נגד פיחות. דבר זה יבלבל את המוח עוד יותר. למה לא לתבוע יותר מהשכירים? אם מדברים על התעשרות, משמעות הדבר יתר התעשרות. אם מדברים על כך שהמחירים יעלו ותהיה תוספת יוקר, זה גם כן מסבך אותנו מיד. והשר יוסף ספיר עשה את החשבון. אשלג תייצא יותר? פרי הדר תייצא יותר? שימורים תייצא יותר? דשנים וחומרים כימיים תייצא יותר? כל מי שיכול לייצא - מייצא.

אומר עתה כאילו דרכים אנו רוצים לקבל את מיליארד ורבע הלירות. ואני יודע שיהיו כאלה שהם נגד זה ונגד דבר אחר: מס קניה ובלו - 200 מיליון ל"י. 140 מיליון ל"י, מויסקי, סיגריות וכדומה. ביטוח לאומי 180 מיליון ל"י, ישלמו זאת גם פועלים וגם תעשיינים. היטל בטחון על מס הכנסה - 100 מיליון ל"י. השר יוסף ספיר אמר לי אתמול שדבר זה לא נראה לו. קרן השוואה - 90 מיליון ל"י. אנו בקרן השוואה של מילואים נמצאים בחוב גדול. סרטקס - סעיף זה לא יתן הרבה, הוא פסיכולוגי, אבל אני מחשיב אותו - כ-10 מיליון ל"י. יהיה סקנדל עם רופאים ומהנדסים. אתה לא יכול לקחת יותר מ-100%. מילווה בטחון - ההצעה להגדיל את הסכום ב-100 מיליון ל"י. מס על מעסיקים - 170 מיליון ל"י. ביטול סובסידיות - אולי, לא למדנו זאת עדיין. ביטוח בפני אבטלה - 130 מיליון ל"י, דואר וטלפון - 70 מיליון ל"י. יחד - מיליארד ורבע לירות.

אמרתי בישיבה ביום ראשון כי ישנו פה איזון בין הישיר לבלתי ישיר, בין השכירים לעצמאים, מינימום אחוזים באינדקס. בשנה הבאה לא יהיה דיון אם מגיעה תוספת יוקר או לא, בשנה הבאה יצטרך להיות דיון - למרות שמגיע לכם, תקבלו או לא תקבלו זאת. כך היה ב-1966 והפועלים לא קיבלו את התוספת. כולל מפ"ם.

אמרתי, ואני רוצה לחזור על המשפט שאמרתי: יכול להיות שהשר דיין צודק, כי אם ילכו לעסוק בבטחון, ימצאו שצריך להוסיף. אבל אדוני שר הבטחון, אין להוציא מהרגשת העם שבתקציב של 4.5 מיליארד לירות להוצאות בטחון לא ניתן לחסוך איזה דבר, או שלכל יש קשר ישיר עם המלחמה. בוודאי ישנם נימוקים.

שר הבטחון מ. דיין:

אני מסכים לכל ועדה.

שר האוצר פ. ספיר:

אמרתי לא מה שאתה מסכים, אמרתי מה שבהרגשת העם.

שר הבטחון מ. דיין:

אני מציע לממשלה להקים ועדה ולבדוק את הדברים.

שר האוצר פ. ספיר:

אמרתי שיתכן שאתה תצדק והועדה תחליט שצריך להוסיף. אני מכיר ועדות כאלה. זה כמו בכל משרד אחר. אם הדבר לא ייעשה על ידי שר הבטחון, הרמטכ"ל והכבודה הזאת החולשת על העניין, שום ועדה מהחוץ לא תעשה זאת. אבל לגבי ההרגשה בעם - ואינני שומע את כל נאומי הרצוג, ואני אומר זאת משום שהזכירו את מה שהרצוג אמר...

שר הבטחון מ. דיין:

אני רוצה לומר מה שהיה לי בשנה האחרונה.

הלכתי לוועדת הכספים ואמרתי לא לשלם משכורת לאלה שלוקחים מילואים נוספים. אולם ועדת הכספים אמרה כן לשלם להם משכורת. פעמים ושלוש פעמים הלכתי לוועדת הכספים להציע להם לא להוסיף כסף לבטחון, אולם הם הוסיפו. לי אין הרגשה שיש שם "דד ווד". יש לכם הרגשה? - תלכו ותחפשו אותה.

שר האוצר פ. ספיר:

אנו מציעים - ויש סימנים כי דבר זה ניתן - כי יקטינו את התקציב ב-500 מיליון ל"י. אנו מציעים להקטין את ההוצאות לבטחון ב-2.6%. מדוע 2.6%? משום שזה 100 מיליון ל"י. הוצאה למשרדים - להקטין ב-7%, ב-150 מיליון ל"י. על מנת שיהיה לכם ברור, אתן ליד זה עוד מספר אחד. לחינוך הוספנו 640 מיליון ל"י. ישירות ויחד עם זאת הגדלנו את המקדמה על חשבון השנה הבאה, וישנם דברים שכבר מתחייבים עליהם היום. למשרדים הוספנו 266 מיליון לירות, אני מציע לקצץ 150 מיליון ל"י. לפיתוח הוספנו 439 מיליון ל"י, אני מציע שיורידו 15% מכל התקציב, היינו 250 מיליון ל"י. יש לשולחן הזה הכוח לעשות זאת. אם כן, הוא צריך לעשות זאת. זה אפילו לא קשור בבטחון. כאשר בית בוער, צריכים לעשות איזו פעולה. אם נעשה זאת, לא נצטרך בשנה הבאה לעשות חשבון עם מי יבוא במקומי, האם לקחתי את הכסף מנגיד הבנק, או לא לקחתי אותו מנגיד הבנק.

אם עושים את הפעולות האלה, ניגבה מיליארד ורבע לירות מהציבור. ומדוע מיליארד ורבע? היה לי גם ואריאנט על מיליארד וחצי. הלכתי וטלטלתי את עצמי ממיליארד וחצי הכנסות והגעתי עד לסכום של מיליארד ורבע. סכום זה מהווה 4 נקודות באינדקס. אם לא יגבו את הסכום הזה ולא יקצצו את התקציב בחצי מיליארד לירות, יילכו עוד פעם לנגיד בנק ישראל, והוא, או שיעמוד בלחץ או שיקבלו את הכספים הדרושים ממנו. לא הרבה פעמים רבתי עם נגיד הבנק, אבל לא

אמרתי דבר כאשר לקחו ממנו כספים ב-1967/68 וגם ב-1968/69. אולי הוא לא צדק שנתן אותם ולא עיכב אז את התביעה.

היות ואינני יכול להגיד: תבטל את 2 מיליארד הלירות להוצאות בטחון - ואינני יכול להגיד זאת, הרי כאשר אנו דנים על הדברים, באופן טבעי אני רואה גם את החלק הזה. כאשר דנים על כל מיני עניינים וכאשר מביאים כל מיני הצעות, אני רואה גם את החלק הזה. אני גלוי לב.

ועתה אני מגיע להצעות. אנו מציעים להקים ועדה בהרכב הבא: השר גבתי - יו"ר, השר יוסף ספיר, פנחס ספיר - וכאשר לא אהיה בארץ, האנשים שלנו יקבלו השראה משר המשפטים - סגן השר חזני או השר ח.מ. שפירא, השר שם-טוב, השר שרף, סגן רה"מ אלון, שר הפיתוח לנדאו והשר קול. הועדה הזאת צריכה להחליט בנושאים שהעליתי. למטרה זאת יכולה להיות ועדה של שלושה חברים, אבל אין לי ברירה, משום שאני יודע את זר הפרחים ליד השולחן הזה, ועל כן אני מציע ועדה בת תשעה חברים.

מ ח ל י ט י ם, בהמשך להחלטה מס. 263 של הממשלה מיום כ"ו בטבת התש"ל (4.1.70), להטיל על ועדת שרים בהרכב: שר החקלאות - יו"ר, סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, שר האוצר, שר המסחר והתעשייה, שר הפיתוח, שר הפנים, שר השיכון, שר התיירות והשר ו. שם-טוב, לקבוע את הצעדים הדרושים למימוש אומדן ההכנסות והצעות הקיצוצים בסך 500 מיליון ל"י המתחייבים כדי לאזן לפחות חלקית את תקציב ההוצאות.

הצעת התקציב הסופית תוגש לאישור הממשלה בישיבתה ביום כ"ה בשבט התש"ל (1.2.70).

שר הבטחון מ. דיין:

אני רוצה להציע, היות ואינני רואה עצמי כקבלן לבטחונה של ישראל, אעשה כמיטב הכרתי ויכולתי ואציין מהן 100 מיליון הלירות הפחות חשובות, כלומר בעדיפות, שאם לקצץ - צריך לקצץ אותן. אני מקבל את ההנחה שאין אף אחד כאן היודע יותר טוב ממני מה לקצץ, אם לקצץ. אני שחצן ולכן אני מאמין שאני יודע יותר טוב מאחרים מה לקצץ - אם לקצץ - בתקציב הבטחון. אעשה זאת בהתאמה עם הרמטכ"ל, וכן הלאה. את ההצעה הזאת נניח או על שולחן זה או על שולחנה של ועדת השרים לענייני בטחון, כפי שתמצאו לנכון. תחליטו לקצץ - תקצצו, תחליטו לא לקצץ - לא תקצצו. אני מקבל על עצמי את ההנחה שפרט למערכת הבטחון אין אחרים היודעים יותר טוב מהי העדיפות, ואני מוכן לציין זאת. אינני מקבל מראש לומר שיש 100 מיליון ל"י שאפשר לקצץ וגם לא את ההחלטה. בעניין זה תחליטו כאשר תחליטו. אני אומר מהן 100 מיליון הלירות הראשונות, במערכת הבטחון, אשר אם תחליטו לקצצן - יש לקצץ. אם תחליטו על כך - נקצץ.

265. נסיעות שרים

ראש הממשלה ג. מאיר:

אבקש לאשר את נסיעתו של השר ויקטור שם-טוב לקמרון, לחגיגות העשור, למשך עשרה ימים, החל ממחר.

מ ח ל י ט י ם, לאחר את נסיעתו של השר ו. שם-טוב לקמרון, לחגיגות העשור, החל ביום כ"ט בטבת התש"ל (7.1.70), למשך 10 ימים.

266. סקירה בטחונות

הרמטכ"ל ח. בר-לב:

אינפורמציה על ההתרחשויות של הימים האחרונים,

וקודם כל בעניין לבנון.

עד כה החזרנו לאורך הכביש ההולך ממטולה, ארבעה אנשים מתוך אחד עשר האזרחים שבידינו, שלושה צעירים וזקן אחד, כאשר כל האחרים נמצאים עדיין בחקירה. יש ביניהם קצין אחד אשר השתתף בפעולת החטיפה האחרונה. אנו בודקים זאת. אנו מחפשים גם את הבית שלו. עדיין לא איתרנו בדיוק את ביתו בתוך הכפר. אנו לומדים מהם מבחינה מודיעינית כל מיני דברים מעניינים, אבל בסופו של דבר, באופן עקרוני, אין שום דבר חדש.

שר הבטחון מ. דיין:

הם מסרו שם של אחד האנשים אשר השתתפו בחטיפה. בין אלה העצורים יש אולי כאלה שהם מסייעים, אבל לגבי החוטף עצמו הם מסרו רק את שמו. אם אתה מתכוון לשם שהופיע אתמול ברשימה, הרי החטפן עצמו איננו בידינו. בידינו נמצאים המסייעים לחטיפה.

הרמטכ"ל ח. בר-לב:

בשעה 12:00 תקפנו מספר מטרות "פתח" בצד המזרחי של החצבאני, מטרות שנתגלו בצילומי אויר, לא בתוך כפרים אלא כל מיני בסיסונים.

בסוריה הערכנו הבוקר צילום אוירי של שדות תעופה עמוקים. קוינו שהסורים יעלו מטוסים ויתפתח קרב אוירי. הם העלו מספר מטוסים, אבל ממש בגובה נמוך מעל לשדות, וזאת לא היתה הזדמנות טובה. באותה הזדמנות עברנו במהירות על-קולית באיזור דמשק. כלומר, עשינו "בומים". עוד אין לנו ידיעות על מה שקרה שם מבחינת פיצוץ השמשות.

בירדן לא היו דברים מיוחדים פרט לדבר אחד שאיננו בדיוק בירדן, אלא יותר בסעודיה. באיזור ואסה, על חוף מפרץ אילת, גילינו אתמול [REDACTED] מיצבור נשק עצום: 200 רימונים, 3,000 כדורים, 300 פצצות בזוקה ו-19 בזוקות. המקום נמצא על החוף המערבי של מפרץ אילת. זה הובא לכאן מסעודיה והיה מיועד לרצועה. כלומר, בדואים עם גמלים צריכים היו לקחת את זה ולאט לאט להעביר זאת לרצועה. ידענו על כך שדרך הים מגיעים דברים, וכמובן אנו עושים מה שאנו יכולים לעשות כדי לגלותם. אם אנו זוכרים, תפסנו בזמנו מיצבור גדול מאוד באיזור עין-גדי, וכעת גילינו את המיצבור הגדול הזה גם במפרץ אילת. יש כאן בעיות, משום שיש כאן גם תנועת מבריחים די גדולה. עדיין לא החלטנו להפסיק אותה, כי הבדואים שלנו חיים ממנה. יש לנו על כך פיקוח. כמובן שהעברת מחסן הנשק הזה היתה ללא פיקוח.

אגב, לפני כמה ימים עלינו על החוף המזרחי של ים המלח, גם כן לפי עדויות, ולכדנו שם שתי סירות גומי גדולות אשר שימשו גם כן להעברת נשק למחבלים.

לפני שאני עובר לגיזרה המצרית, ברצוני לציין שתי פעולות, בסך הכל מוצלחות, שהיו לנו בתוך השטחים. האחת בגדה באיזור כפר עציון. על-פי ידיעות עצרנו שם שבעה מחבלים, חמישה מהם מחבלים פשוטים ושניים מהם אנשים מבוקשים, כאלה שעשו כל מיני פעולות. דבר זה הסתבר סופית עם תפיסתם. בפעולה הזאת לא היו לנו שום בעיות. היו לנו ידיעות ברורות. באנו לכפר ועצרנו את האנשים האלה.

פעולה אחרת נערכה ברצועת עזה באחד ממחנות הפליטים על יד העיר עצמה, במחנה מועזי. שם, על סמך ידיעות, נכנסנו לתוך מחנה הפליטים ובדקנו מספר בתים, משום שהידיעות היו כלליות על האיזור, אך לא היו מפורטות בדיוק לגבי הבתים. שלוש לפנות בוקר יצאה קבוצה של כשנים-עשר אנשים לבדוק את הבתים הללו. אחרי שבדקה ארבעה בתים ולא מצאה דבר, הגיעה לבית החמישי, בית עם ארבעה חדרים וחצר סגורה. בשני החדרים הראשונים מצאו נשים וילדים. כאשר הם פתחו את דלת החדר השלישי, נזרק עליהם רימון. התפתח שם קרב קצר ובו נהרגו ארבעה מחבלים ולנו נפצעו שבעה חיילים, שנים מהם בינוני וחמישה קל. הפציעות היו כולן מרימונים. בין ארבעת הערבים שנהרגו, שניים הם מחבלים ידועים, אחד מהם הוא מפקד חוליה, אחד מהם השתתף אישית ברצח של ש. לוי, איש מע"צ ברצועה, והשתתף בעוד מספר פעולות של זריקת רימונים, חבלות במסילת הברזל וחיסול משתפי פעולה.

פעולות אלה מיוחדות לשניים הללו. לגבי השניים האחרים, איננו יודעים בדיוק מהם, אולם אם הם היו יחד עם שני הטיפוסים הללו, צריך להניח שהם גם כן היו מחבלים בפועל או בפוטנציה.

ועתה למצרים. הדבר העיקרי שהתרחש ביבשה באיזור התעלה היתה היתקלות בין כוח מארבים שלנו ובין קבוצת מצרים אשר חדרה צפונית לכפר א-שט. זהו כפר הנמצא מול העיר סואץ, בכפר הדרומי של התעלה. כתוצאה מההיתקלות הזאת נשארו תשע גוויות בשטח שלנו. יתכן שהיו להם עוד נפגעים. לנו לא היו נפגעים.

השר י. ברזילי:

מה היה גודל הקבוצה?

הרמטכ"ל ח. בר לב:

האנשים שלנו גילו קבוצה של תשעה או עשרה איש, מהם תשעה נשארו בשטח. ההודעה המצרית מדברת על פעולה גדולה מאוד, כולל תקיפת מוצב, כולל השמדת טנק והשמדת זחל"ם, והם מסיימים את ההודעה במשפט הבא: כל כוחותינו שבו לבסיסם לאחר שתשעה מאנשינו נפגעו בקרב שנערך כשלוש שעות.

המיוחד בפעולה הזאת הוא, שזאת הפעם הראשונה שמערכת די חשובה, יקרה ודי מסובכת, באה לידי ביטוי, ובאמת הביאה לתוצאות. המערכת מורכבת משני אלמנטים: אלמנט אחד - כלי רכב אשר עליו מורכב פרוז'קטור של אור אינפרה אדום או אור כוכבים. במקביל לפרוז'קטור יש מקלע או מספר מקלעים. בעבר למערכות האלה היו הרבה מאוד הצלחות, פחות הצלחה בגיזרה המצרית, כי המצרים עצמם מגלים את האינפרה אדום. אבל כאשר הכנסנו כמקור או את האור הטבעי של הכוכבים, את זה אי אפשר לגלות. זוהי מערכת פסיבית. היו לנו הצלחות רבות עם המתקן הזה, בעיקר בקירבת ירדן וסוריה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

זה מתקן מקורי שלנו?

הרמטכ"ל ח. בר לב:

זה פיתוח שלנו. הקומפוננטות - לא.

המקלע איננו פטנט שלנו, הפרוז'קטור ומתקן האינפרה אדום או אור הכוכבים איננו פטנט שלנו, אבל המערכת כולה היא מקורית שלנו. אנו מייצרים זאת באחד המפעלים של התעשייה האווירית. המתקן הזה מורכב בתעלה על זחל"מים. זה ה"דגן".

החלק השני של המערכת הוא המכ"ם. זהו מכ"ם רגיש מאוד וטוב מאוד המגלה תנועת אדם. אבל כמו כל הדברים הטובים, הוא גם עולה בכסף רב. מכ"ם כזה עולה 40 אלף דולר. כאנשים הרגישים לענייני כספים בפרט, רכשנו מכ"ם אחד כזה, ערכנו ניסויים ואחרי סידרת ניסויים הגענו למסקנה שזה דבר טוב, אבל לעת עתה יש לנו רק מכ"ם אחד כזה. מציבים אותו במרחק של 5 ק"מ פלוס מינוס מהתעלה והוא מכסה גיזרה של בערך 20 ק"מ. כאשר הוא מגלה חדירה, הוא מיירט את הזחל"מים עם המקלעים לעבר הקבוצה, בדיוק כמו שמייירים את מטוסי היירוט. בעבר נוסה המתקן הרבה פעמים והוכיח את עצמו, והוא עמד במבחן גם הפעם. המכ"ם גילה מעל הסוללה קבוצה של תשעה-עשרה אנשים, הוא יירט שלושה דגנים כאלה לעברם. הם הגיעו לטווח של 400 מטר, גילו אותם עם האמצעים שלהם, סגרו קצת את המרחק ובערך בטווח של 150 מטר "דגן" אחד פתח באש. הקבוצה תפסה עמדות. המצרים ירו קצת ובאחד ה"דגנים" יש גם פגיעה. אחר כך שלוש ה"דגנים" האלה עלו על הקבוצה, התקרבו, הסתערו וחיסלו את כל הקבוצה הזאת. בהמשך התחילה לפעול כל המערכת. כלומר, כעבור רבע שעה הגיעו טנקים למקום וכעבור חצי שעה הגיע מטוס אשר עם נורים האיר את השטח ולאור האור הזה התגלו הגוויות של תשעת המצרים.

לעת עתה יש לנו רק מכ"ם אחד כזה. הזמנו עוד ארבעה-עשר. זאת חברה אמריקאית שהיו לה חמישה-עשרה מכ"מים מוכנים. קנינו אחד לנסיון, ואחרי שנוכחנו לדעת שהוא טוב, הזמנו את השאר. בסך הכל זו הוצאה של מעל מיליון דולר. הסכום הזה לפני חצי שנה לא הופיע בשום תקציב ולא ידענו כלל שנצטרך סכום הזה לתכלית כזאת. זאת אולי הערה שתעזור בדיון על תקציב הבטחון, כי יש לנו היום הרבה נושאים שעולים, ובסופו של דבר להגיד שבגלל מיליון דולר אנו נוותר על יתרון כזה - אני לפחות לא מסוגל להגיד זאת. יכולים להגיד לי: אין.

אבל אני רואה צידוק מלא לדרישה, למשל, בעניין כזה. זה דבר אחד שקרה לנו בגיזרה המצרית.

הדבר השני שהתרחש היום - המצרים הנחיתו התקפות אוויריות על שני אזורים טבעיים - על אזור קנטרה עם רביעיית מטוסי מיג 17 ועל אזור המיתלה עם רביעיית סוחוי. הם ניסו לתקוף מוצבים קדמיים. בתקיפות הללו הם לא גרמו לשום נזקים ולשום אבידות. טסו נמוך מאוד, התפטרו ממה שהיה להם כמעט על קו המים והסתלקו. לא הצלחנו ליירט אותם. השהיה שלהם במקום היתה ממש כמה עשרות שניות. וכפי שקורה להם, בפשיטה שכזאת קשה מאוד לפגוע. כאשר אני אומר מוצב המיתלה, כוונתי למוצב הנמצא במקום בו הכביש מן המיתלה מגיע עד התעלה. כפי שאמרתי, ההתקפה הזאת שלהם היתה מכוונת למוצבים. הם לא גרמו שום נזקים. כל הפעולה נמשכה מעט מאוד זמן, ועד שהמטוסים שלנו הגיעו, הם כבר לא היו. "ההוק" גילה אותם, אבל ל"הוק" זה נמוך מדי וקצר מדי. בקנטרה הם זרקו את הפצצות משום מה על האזור הבנוי של העיר, אשר בו אין לנו שום דבר וגם לא נגרמו לנו שום נזקים.

שר התחבורה ע. ויצמן:

רק פצצות, או גם ריקוט?

הרמטכ"ל ח. בר-לב:

בקנטרה היה ריקוט. במיתלה כל סוחוי זרק פצצה אחת. זאת אומרת, בסך הכל זרקו ארבע פצצות. לא פגעו בשום דבר והסתלקו.

אני רוצה להזכיר לכם כי מאז ה-17 בנובמבר ועד ה-6 בינואר הם בכלל לא העזו לבוא ולתקוף משהו. היום, כנראה אחרי ההתקפות הרצופות שלנו, הם היו מוכרחים לעשות משהו והם עשו משהו מאוד עלוב. הם יציגו זאת שוב בוודאי כמי יודע איזה הצלחות.

הסיפור בעניין המיגים הוא כזה: כאשר אנו תוקפים בתעלה, בשבוע האחרון במשך כמה פעמים הם ניסו להפחיד אותנו על ידי גישה ישירה לעבר המטוסים התוקפים ושכירה במרחק של 10-15 ק"מ. הם עשו זאת בתקווה שכאשר המכ"ם שלנו יראה שלעבר המטוסים התוקפים שלנו מסתערים ארבעה מיגים, הוא יסלק אותם. בפעם הראשונה כאשר הבקרים ראו שמול הסקיהוקים התוקפים באים ארבעה מיגים, הוא הרחיק אותם. אחר כך תפסנו שזאת תנועת הפחדה. אנחנו תמיד מחזיקים מטוסי יירוט ופיטרול בקרבת מקום. הפעם, ביום ג', הם גם כן עשו מין תנועה שכזאת, אבל הם לא היו מספיק זהירים ועשו את זה בגובה כזה שהיו פסי התעבות. הזוג המפטרל שלנו ראה את פסי ההתעבות, ראה איפה הם נמצאים, ולמרות שהמרחק היה כ-15 ק"מ, הם דיווחו שהם נמצאים בקשר עין וקיבלו אישור להיכנס למגע. הצטרף אליהם עוד זוג מיראז'ים, כך שהיו ארבעה מיראז'ים מול שישה מיגים. בקרב קצר הופלו שני מטוסי מיג 21 בוודאות. האחד מתותחים והשני מטיל תוצרת "רפאל", תוצרת שלנו. מטוס שלישי כנראה גם כן נפגע, יותר נכון הופל, אבל זה איננו בטוח. לא ראינו זאת. אנו יודעים על כך ממקורות מודיעין. הטייס עצמו שלח בו טיל אשר התפוצץ מתחתיו, אבל הטייס שלנו ראה את המיג טס משם ולכן אנו לוקחים זאת בחשבון כהפלה. יתכן שמרגע זה ועד שהגיע לשדה קרו לו כל מיני דברים, ולכן לא הגיע לשם. הקרב הזה נערך מערבית לקנטרה.

רציתי לדווח על דבר נוסף. במחנה הפליטים על יד עזה קיבלנו אישור לפתוח ולהרחיב מספר דרכים הקיימות בכפר לצרכי פיטרול. המעברה הזאת, כמו מעברות אחדות אחרות, בנויה בצורה מאוד צפופה, וכניסה לשם עם רכב או עם איזשהו כלי משוריין אחר היא בלתי אפשרית. לכן קיבלנו אישור, על ידי הריסת בתים, לפתוח מספר רחובות או מספר צירים. דבר זה מחייב העברת עשרים ושתיים משפחות מהבתים הללו לבתים ריקים אחרים בתוך מחנה הפליטים עצמו. זה בעצם הדבר היחידי שעשינו. אנו בודקים עדיין אם הבית אשר בו נמצאו המחבלים הוא "קייס" לפיצוץ, אם לאו. זהו בית הנמצא ממש במרכז ואנו עוד לא יודעים בדיוק למי בית זה שייך ואיך הם הגיעו לשם.

השר י. ברזילי:

לגבי העניין הלבנוני, הבינותי שלקחו את מי שלקחו כבני ערובה בקשר עם רזנוואסר. אני רוצה להבין את הקריטריונים של ההחזרה החלקית. האם זה נעשה על פי מי שאשם, או לא?

ראש הממשלה ג. מאיר:

הרמטכ"ל אמר כי אלה היו שלושה צעירים וזקן אחד. הנוסח הוא שהם כולם בחקירה, גם אלה ששחררו והוחזרו, ההודעה לגביהם היא שחקירתם נגמרה ולכן הם הוחזרו.

השר י. ברזילי:

מה אנו מתכוונים הלאה?

ראש הממשלה ג. מאיר:

בוודאי להחזיק אותם קצת.

שר הבטחון מ. דיין:

בסופו של דבר הצלב האדום ירצה לבקר אותם, ובסופו של דבר נצטרך לתת להם לבקר אותם. את האזרחים, לפי דעתי, נצטרך בסופו של דבר לשחרר, לא לנקוט במדיניות של בני ערובה. לא יתכן שאם האיש לא אשם, אנו נחזיק אותו מפני שמישהו אחר אשם. יש לנו מזל, כי התברר שיש להם מה לספר על הפאתח. אחד בא ואחר על מישהו אחר: הוא השתתף בחטיפה של האיש ממטולה. אחד שעמדנו להחזיר אותו הבוקר, תוך כדי חקירה אמש, התברר שהוא גם כן מעורב עם החבלנים. אני יוצא מתוך הנחה שבגמר החקירה נוכל להחזיק כמועמדים לחילופים: (א) את עשרת החיילים השבויים; (ב) יש שם לפחות אחד ואולי שלושה, שלהם יש תפקידי בטחון מובהקים. האחד הוא רכז הבטחון שם והשני נושא נשק כאשר נגמור את החקירה, אני בעד זה - אם לא תהיה דעה אחרת - שמרצוננו הטוב נחזיר אותם. לא נהיה כאלה שמחזירים שבויים תחת לחץ או שמחזיקים אזרחים. ישארו לנו תמורת רוזנוואסר עשרה חיילים, אזרח אחד שהוא בתפקיד בטחוני מטעם הממשלה הלבנונית ואולי עוד אחד נושא נשק. יש לנו עוד מה לשמוע מהאזרחים האחרים. לעת עתה איש לא פנה אלינו, אפילו לא מהצלב האדום. שחררנו כבר ארבעה. יכול להיות שנימצא במצב טוב ונשחרר את כל האזרחים, שאין לנו דבר נגדם, מרצון.

בכדי שלא נצטרך לחזור עוד פעם על הדברים, כי יש כפילות בדיווח לממשלה ולועדת השרים לענייני בטחון, ברצוני לומר: נראה מישהו חשוד באחד הרחובות בעזה. אנשינו ניגשו לעצור אותו. הוא זרק רימון. יש לנו איש שב"כ פצוע קשה. אני חושש שחיינו אבודים. זה שהלך אתו ירה והרג את זורק הרימון במקום. זה מאותם המקרים שאיננו מטילים עוצר, כי אנו יודעים מי זרק את הרימון. יכולים לחשוב אולי שבעל חנות עזר לו או לא עזר לו, אבל הרגנו את האשם - בזה נגמר. אבל לדאבוני, איש שב"כ פצוע קשה, ואני חושש שמצבו יותר ממסוכן.

השר י. ברזילי:

האם ידוע לנו איפה רוזנוואסר? האם הוא נמצא

בלבנון?

הרמטכ"ל ח. בר-לב:

לא.

ראש הממשלה ג. מאיר:

תודה רבה.

השיבה ננעלת.